

**Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και
Ανθρωπιστικών Σπουδών
Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών**

**«Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως Γεωπολιτικός Παράγοντας
στη Διεθνή Σκηνή: Προκλήσεις & Προοπτικές»**

Δήμητρα Κουντούρη

Ιανουάριος 2026

**Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τεχνών και
Ανθρωπιστικών Σπουδών
Τμήμα Ιστορίας, Πολιτικής και Διεθνών Σπουδών**

**«Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως Γεωπολιτικός Παράγοντας
στη Διεθνή Σκηνή: Προκλήσεις & Προοπτικές»**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην
Ευρωπαϊκή Πολιτική και Διακυβέρνηση στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις Πάφου**

Δήμητρα Κουντούρη

Ιανουάριος 2026

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Δήμητρα Κουντούρη, 2026**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστήμιο Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Δήμητρα Κουντούρη, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως Γεωπολιτικός Παράγοντας στη Διεθνή Σκηνή: Προκλήσεις & Προοπτικές», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

Κουντούρη Δήμητρα

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
Abstract	9
Εισαγωγή	11
1.2 Σκοπός και συνεισφορά της διατριβής	13
1.3 Βασικά ερευνητικά ερωτήματα	14
1.4 Αναγκαιότητα και σπουδαιότητα	14
1.5 Μεθοδολογία και δομή της διατριβής	15
Κεφάλαιο 2. Θεωρητικό Πλαίσιο της Γεωπολιτικής στη Διεθνή Σκηνή	17
2.1. Ορισμός και Θεωρίες Γεωπολιτικής και Γεωοικονομίας στο Διεθνές σύστημα.....	17
2.2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως υβριδικός παράγοντας.....	19
2.3 Πολυπολικότητα και Επιπτώσεις στην Εξωτερική Πολιτική της ΕΕ.....	20
Κεφάλαιο 3. Ανάλυση του Θεσμικού Πλαισίου της ΕΕ για την Εξωτερική Δράση.....	23
3.2 Βασικοί Θεσμικοί Παράγοντες και Διαδικασίες Λήψης Αποφάσεων.....	24
3.3 Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)	26
Κεφάλαιο 4. Μελέτες Περιπτώσεων των Σχέσεων της ΕΕ ως Γεωπολιτικός Παράγοντας στην Διεθνή Σκηνή	28
4.1 Εσωτερικές διαφορές και ο αντίκτυπος στην ενιαία φωνή της ΕΕ	28
4.2 Η Εισβολή στην Ουκρανία και η Αυξημένη Ρωσική Επιθετικότητα	30
4.3 Οι Σχέσεις με την Κίνα και οι Γεωπολιτικές Προκλήσεις.....	33
4.4 Η Εκλογή του Ντόναλντ Τράμπ και οι Σχέσεις με τις ΗΠΑ.....	35
4.5 Άλλες εξωτερικές προκλήσεις	36
Κεφάλαιο 5. Συμπεράσματα	40
5.1 Περιορισμοί της διατριβής και προτάσεις για μελλοντική χρήση.....	42
Βιβλιογραφία	45

Όνοματεπώνυμο Φοιτήτριας: Δήμητρα Κουντούρη

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως γεωπολιτικός παράγοντας στη διεθνή σκηνή: προκλήσεις & προοπτικές

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 11 Φεβρουαρίου 2026 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων: Μαρής Γεώργιος, Αναπληρωτής Καθηγητής της Πολιτικής Οικονομίας & των Διεθνών Σχέσεων

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Δεμερτζής Ιωσήφ, Επίκουρος Καθηγητής στη Μαζική Διπλωματία, τις Διεθνείς Σχέσεις, τις Στρατηγικές Σπουδές και την Εφαρμοσμένη Πληροφορική

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: Φλούρος Φλώρος, Επίκουρος Καθηγητής στην Διεθνή Πολιτική Οικονομία: Ενέργεια, Ασφάλεια και Κλιματική Αλλαγή

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Μαρή Γεώργιο για την καθοδήγηση, τα σχόλια και την υποστήριξή του καθ' όλη την διάρκεια της μεταπτυχιακής μου διατριβής. Οι συμβουλές του και οι παρατηρήσεις του ήταν καθοριστικές στην διαμόρφωση του τελικού αποτελέσματος.

Στις κόρες μου
Νικολία & Κωνσταντίνα

Περίληψη

Η σύγχρονη διεθνής τάξη χαρακτηρίζεται από ραγδαίους ανασχηματισμούς, αυξανόμενη πολυπολικότητα και κλιμακούμενες γεωπολιτικές εντάσεις, αναγκάζοντας τους σημαντικούς παράγοντες να επαναπροσδιορίσουν τις στρατηγικές τους. Μέσα σε αυτό το ρευστό περιβάλλον η Ευρωπαϊκή Ένωση, ως μια υπερεθνική οντότητα 27 κρατών-μελών, με διαφορετικές ιστορικές πορείες, οικονομικά μεγέθη και πολιτικές προτεραιότητες, καλείται να επαναπροσδιορίσει τον ρόλο της ως γεωπολιτικός παίκτης. Οι νέες δυνάμεις που αναδύονται, αμφισβητούν τις παραδοσιακές ισορροπίες καθώς οι περιφερειακές κρίσεις δοκιμάζουν τα όρια της συνοχής της Ένωσης. Η πρόκληση που αντιμετωπίζει είναι διπλή: αφενός να διαφυλάξει την εσωτερική της συνοχή και αφετέρου να ενισχύσει την εξωτερική της επιρροή σε ένα περιβάλλον όπου οι παλιές σταθερές αμφισβητούνται και οι τοπικές κρίσεις απειλούν να διαβρώσουν την ενότητα.

Η διατριβή εστιάζει στη δυναμική αναδιαμόρφωση του ρόλου της ΕΕ στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Αναλύει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ένωσης, όπως το οικονομικό της μέγεθος, την ρυθμιστική της δύναμη και το ιστορικό της ως ειρηνοποιός, χωρίς όμως να παραβλέπει τις εσωτερικές αδυναμίες και τα εμπόδια στη λήψη συλλογικών αποφάσεων. Μέσα από μια συστηματική ανάλυση πρωτογενών και δευτερογενών πηγών, διερευνώνται οι βασικοί άξονες της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ: η πολιτική ασφάλειας, η διπλωματική της δράση, το εμπορικό της αποτύπωμα και η στρατηγική της για διεθνή ανάπτυξη.

Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην Κοινή Εξωτερική Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) η οποία αποτελεί το κύριο όχημα για την ενιαία εξωτερική έκφραση της Ένωσης, αλλά και στον τρόπο που ανταποκρίθηκε σε πρόσφατες και πρωτόγνωρες κρίσεις όπως η πανδημία COVID-19, που αποκάλυψε τις αδυναμίες στη διαχείριση της υγειονομικής ασφάλειας και τις εφοδιαστικής αλυσίδας, αλλά και η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, που εξέθεσε τα όρια της ενεργειακής εξάρτησης και ανέδειξε την ανάγκη για στρατιωτική και στρατηγική αυτονομία. Αυτές οι κρίσεις λειτούργησαν ως καταλύτες για θεσμικές μεταρρυθμίσεις αλλά ταυτόχρονα φανέρωσαν τη βραδύτητα και τις δυσκολίες συντονισμού που διακρίνουν μία Ένωση πολλών ταχυτήτων.

Η διατριβή δομείται γύρω από τρία θεμελιώδη ερωτήματα. Πρώτον, κατά πόσο είναι εφικτή η διαμόρφωση μιας συνεκτικής και αποτελεσματικής εξωτερικής στρατηγικής, δεδομένων των ποικίλων εθνικών συμφερόντων και ιστορικών εμπειριών των κρατών-μελών. Δεύτερον, αν η ΕΕ κατορθώνει να υπερβεί τις εσωτερικές της αντιθέσεις και να προβάλλει μια κοινή φωνή στη διεθνή σκηνή, ειδικά σε περιόδους κρίσεων όπου τα εθνικά αντανακλαστικά υπερισχύουν συχνά έναντι των συλλογικών στόχων. Τρίτον, εξετάζεται το

κατά πόσο η Ένωση είναι ικανή να δρα αυτόνομα και με αποτελεσματικότητα ως γεωπολιτική δύναμη, ανεξάρτητα ή σε συνεργασία με παραδοσιακούς συμμάχους όπως οι ΗΠΑ. Παράλληλα, διερευνά πως η ΕΕ εξισορροπεί τα αντικρουόμενα εθνικά συμφέροντα με τις ανάγκες του συνόλου καθώς και πως ανταποκρίνεται στις εξωτερικές πιέσεις, τη διαρκή ρωσική επιθετικότητα στα ανατολικά της σύνορα, την άνοδο της Κίνας ως οικονομική και τεχνολογική υπερδύναμη αλλά και την αβεβαιότητα που εισάγει συχνά η απρόβλεπτη αμερικανική εξωτερική πολιτική.

Όπως υποστηρίζεται σε αυτή την εργασία, το «φαινόμενο των Βρυξελλών» αποκτά ιδιαίτερη σημασία, δεδομένου ότι η ΕΕ έχει την ικανότητα να διαμορφώνει τους κανόνες παγκοσμίως, μέσω της νομοθετικής και ρυθμιστικής της ισχύος, επηρεάζοντας όχι μόνο τους εταίρους της αλλά και το διεθνές εμπόριο, την τεχνολογία και τα πρότυπα προστασίας των δικαιωμάτων. Επιπλέον, η διατριβή αναδεικνύει τις προσπάθειες της Ένωσης να ενισχύσει τις στρατιωτικές της ικανότητες και την αμυντική της αυτονομία, να μειώσει την ενεργειακή της εξάρτηση από ασταθείς ή εχθρικές περιοχές και να επενδύσει στους τομείς της καινοτομίας και των νέων τεχνολογιών, προκειμένου να εξασφαλίσει μεγαλύτερη στρατηγική ανθεκτικότητα. Τέλος, εξετάζεται η σημασία της κοινής βούλησης και των θεσμικών εργαλείων για την προώθηση της ευρωπαϊκής ενότητας και τον ρόλο της ΕΕ στην διαμόρφωση του διεθνούς συστήματος ως φορέας σταθερότητας και πολυμέρειας.

Λέξεις κλειδιά: Διεθνείς Σχέσεις, Γεωπολιτική, Πολυπολικότητα, Κοινή Ευρωπαϊκή Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ), Στρατηγική Αυτονομία

Abstract

The contemporary international order is characterized by rapid transformations, increasing multipolarity and escalating geopolitical tensions, forcing major players to redefine their strategies. In this fluid environment, the European Union, as a supranational entity of 27-member states, with different historical trajectories, economic sizes and political priorities, is called upon to redefine its role as a geopolitical player. The new powers that are emerging are challenging traditional balances as regional crises test the limits of the Union's cohesion. The challenge it faces is twofold: on the one hand, to preserve its internal cohesion and on the other hand, to strengthen its external influence in an environment where old constants are being challenged and local crises threaten to erode unity.

The thesis focuses on the dynamic reshaping of the EU's role in global affairs. It analyzes the Union's comparative advantages, such as its economic size, its regulatory power and its history as a peacemaker, without, however, overlooking its internal weaknesses and obstacles to collective decision-making. Through a systematic analysis of primary and secondary sources, the main axes of the EU's foreign policy are explored: its security policy, its diplomatic action, its commercial footprint and its strategy for international development. Particular emphasis is given to the Common Foreign and Security Policy (CFSP), which is the main vehicle for the Union's unified external expression, but also to the way it has responded to recent and unprecedented crises such as the COVID-19 pandemic, which revealed weaknesses in health security and supply chain management, and the Russian invasion of Ukraine, which exposed the limits of energy dependence and highlighted the need for military and strategic autonomy. These crises acted as catalysts for institutional reforms but, at the same time revealed the slowness and coordination difficulties that characterize a multi-speed Union.

The thesis is structured around three fundamental questions. First, whether it is possible to formulate a coherent and effective foreign strategy, given the diverse national interests and historical experiences of the member states. Second, whether the EU manages to overcome its internal contradictions and project a common voice on the international stage, especially in times of crisis where national reflexes often prevail over collective goals. Third, it examines whether the Union is capable of acting autonomously and effectively as a geopolitical power, independently or in cooperation with traditional allies such as the USA. At the same time, it explores how the EU balances conflicting national interests with the needs of the whole, as well as how it responds to external pressures, the constant Russian aggression on its eastern borders, the rise of China as an economic and technological

superpower, and the uncertainty often introduced by unpredictable American foreign policy. As argued in this paper, the “Brussels phenomenon” acquires particular importance, given that the EU has the ability to shape the rules worldwide through its legislative and regulatory power, influencing not only its partners but also international trade, technology and standards of rights protection. Furthermore, the thesis highlights the Union's efforts to strengthen its military capabilities and defense autonomy, to reduce its energy dependence on unstable or hostile regions and to invest in the areas of innovation and new technologies, in order to ensure greater strategic resilience. Finally, the importance of the common will and institutional tools for promoting European unity and the role of the EU in shaping the international system as an agent of stability and multilateralism is examined.

Keywords: International Relations, Geopolitics, Multipolarity, Common European Security Policy (CFSP), Common Security and Defense Policy (CSDP), Strategic Autonomy

Εισαγωγή

Διανύουμε μια περίοδο όπου η ρευστότητα χαρακτηρίζει κάθε πτυχή της διεθνούς σκηνής και οι σταθερές που γνωρίζαμε ως τώρα αμφισβητούνται διαρκώς. Οι συνθήκες που επικρατούν στο διεθνές περιβάλλον μεταβάλλονται με ταχύτατους ρυθμούς, ο ρυθμός του γεωπολιτικού μετασχηματισμού έχει επιταχυνθεί, οι γεωπολιτικές εντάσεις οξύνονται καθώς οι περιφερειακές και παγκόσμιες μετατοπίσεις δυνάμεων διαταράσσουν τις καθιερωμένες ισορροπίες και εισάγουν νέες δυναμικές στη διεθνή σκηνή (Acharya & Buzan, 2019). Νέες αναδύμενες δυνάμεις, όπως η Κίνα, η Ρωσία, η Τουρκία αλλά και άλλες αναδύμενες οικονομίες, διεκδικούν πρωταγωνιστικό ρόλο, ενώ παλαιότερες ισορροπίες αμφισβητούνται έντονα (Angel, 2025; Christiansen, 2023). Η ΕΕ, ως σύμπραξη 27 κρατών-μελών με έντονη πολυμορφία σε πολιτισμικό, οικονομικό και πολιτικό επίπεδο, καλείται να ισορροπήσει ανάμεσα στην ανάγκη για ενότητα και στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας και των διαφορετικών συμφερόντων κάθε χώρας (Cini & Borragan, 2022). Αυτή η εγγενής ετερογένεια αποτελεί ταυτόχρονα πλεονέκτημα, διότι προσφέρει πλούτο ιδεών και πόρων, αλλά και πρόκληση (Barbe & Morillas, 2019), καθώς συχνά οδηγεί σε εσωτερικές τριβές και δυσκολία λήψης αποφάσεων (Adriaensen et al., 2025; Hill et al., 2023) αποτρέποντας την Ένωση από το να λειτουργεί ως μια στιβαρή, ομοιογενής γεωπολιτική δύναμη (Blockmans, 2021).

Η συμβολή της διατριβής γίνεται ιδιαίτερα εμφανής μέσα από την εις βάθος ανάλυση των στρατηγικών επιλογών που διαθέτει η ΕΕ στο νέο, πολυπολικό διεθνές περιβάλλον. Με την ταχεία άνοδο οικονομιών όπως της Κίνας και της Ινδίας, αλλά και με την αυξανόμενη επιρροή άλλων περιφερειακών δυνάμεων, η Ένωση βρίσκεται σε μια θέση όπου προσφέρονται ευκαιρίες για νέα ανοίγματα, διπλωματικές συνεργασίες και αναζήτηση συμμαχιών (Bajenova, 2023), αλλά ταυτόχρονα καλείται να αντιμετωπίσει προκλήσεις που αφορούν την ασφάλεια, την ενεργειακή αυτάρκεια και την προστασία των συμφερόντων της (Garcia-Herrero & Vasselier, 2024). Η διατριβή εξετάζει με διορατικότητα το πώς η ΕΕ μπορεί να προσαρμοστεί σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό τοπίο, αναδεικνύοντας τη σημασία της ενίσχυσης των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ένωσης (Biscop, 2022), της διαφοροποίησης των ενεργειακών πηγών για να μειώσει την εξάρτηση από τρίτους (Bauerle Danzman & Meunier, 2024; Leonard et al., 2021) αλλά και της διαμόρφωσης μιας πιο συνεκτικής και αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής που να μπορεί να αντιδρά άμεσα σε διεθνείς κρίσεις (Hedling, 2022). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται επίσης στην επίδραση πρόσφατων κρίσεων, όπως η πανδημία COVID-19 και η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, που λειτούργησαν ως καταλύτες για την επιτάχυνση εξελίξεων

εντός της ΕΕ (Blockmans, 2022; Costa & Barbe, 2023). Η πανδημία ανέδειξε την ανάγκη για πιο συντονισμένη δράση στον τομέα της υγείας, ενώ παράλληλα αποκάλυψε τις αδυναμίες των ευρωπαϊκών οικονομιών και την εξάρτησή τους από παγκόσμιες αλυσίδες εφοδιασμού. Από την άλλη, ο πόλεμος στην Ουκρανία αποτέλεσε ένα σκληρό τεστ για τη συνοχή και την αποφασιστικότητα της Ένωσης, φέρνοντας στο φως τα όρια της ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και τις δυσκολίες που προκύπτουν όταν διακυβεύονται τα συμφέροντα διαφορετικών κρατών-μελών (Fiott, 2023). Η αδυναμία άμεσης και ενοποιημένης αντίδρασης σε τόσο σοβαρές προκλήσεις αποτυπώνει τα δομικά προβλήματα της ΕΕ και την ανάγκη για βαθύτερη ενοποίηση σε κρίσιμους τομείς (Zielonka, 2023). Σε αυτό το πλαίσιο, καθίσταται σαφές ότι ο σχεδιασμός μιας εξωτερικής πολιτικής με αντοχή και προοπτική στο πολυπολικό, ασταθές διεθνές περιβάλλον απαιτεί βαθιά κατανόηση των σύνθετων προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ΕΕ, αλλά και των ευκαιριών που αναδύονται για να ενισχύσει τον ρόλο της ως παγκόσμιος δρώντας (Balfour et al., 2024). Μέσα από την ευρύτερη πολιτική συνεννόηση, την επένδυση στην κοινή ασφάλεια, την προώθηση της τεχνολογικής καινοτομίας και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής θα μπορέσει η Ένωση να υπερβεί τα εσωτερικά της εμπόδια και να διαμορφώσει μια στρατηγική που θα προστατεύει ουσιαστικά τα συμφέροντα και τις αξίες της (Anghel, 2025; Alcaro & Dijkstra, 2024).

Όπως υποστηρίζεται σε αυτή την μεταπτυχιακή διατριβή, η μετάβαση της ΕΕ προς την υιοθέτηση ενός πραγματικά γεωπολιτικού ρόλου στη διεθνή σκηνή δεν είναι τυχαία αλλά ούτε αυτόματη. Αντίθετα, στηρίζεται σε τρεις βασικές στρατηγικές επιλογές που διαμορφώνουν το πλαίσιο δράσης της. Πρώτον, η Ένωση πρέπει να εκσυγχρονίσει τη θεσμική της λειτουργία για ταχύτερες και αποτελεσματικότερες αποφάσεις και να συμβιβάσει την ένταση μεταξύ εθνικής κυριαρχίας και συλλογικής δράσης για να μπορέσει να σφυρηλατήσει μια πραγματικά ενοποιημένη εξωτερική πολιτική, εμβαθύνοντας σε συμμαχίες τόσο εντός όσο και εκτός ευρωπαϊκών συνόρων (Otjes et al., 2023). Δεύτερον, πρέπει να ενισχύσει την στρατηγική της αυτονομία μέσα από στοχευμένες επενδύσεις στην άμυνα, στην τεχνολογική καινοτομία και στην ενεργειακή διαφοροποίηση για να μειώσει την εξάρτησή της από εξωτερικούς παράγοντες (Fiott, 2023; Herranz-Surralles et al., 2024). Τρίτον, η Ένωση πρέπει να συνεχίσει να αξιοποιεί την κανονιστική της ισχύ και την ικανότητά της να διαμορφώνει διεθνή πρότυπα σε τομείς όπως ψηφιακή κυριαρχία (Broeders et al., 2023) και η πολιτική για το κλίμα (Buzogany et al., 2025), τομείς όπου μπορεί να ασκήσει υπερβολική επιρροή. Μέσα από αυτές τις επιλογές, η Ένωση επιχειρεί να μετατραπεί από έναν οικονομικό γίγαντα σε μια πολιτική δύναμη που μπορεί να υπερασπίζεται τα συμφέροντα, τις αξίες και τον τρόπο ζωής της σε ένα όλο και πιο αβέβαιο

παγκόσμιο σύστημα. Η επιτυχία της θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο θα μπορέσει να υπερβεί τις εσωτερικές της αντιφάσεις και να αναδειχθεί σε παγκόσμιο δρόντα που διαμορφώνει τις εξελίξεις ή απλώς να τις ακολουθεί.

1.2 Σκοπός και συνεισφορά της διατριβής

Κύριος σκοπός της διατριβής είναι η διεξαγωγή μιας ενδεδειγμένης ανάλυσης του ρόλου αλλά και της επιρροής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Φιλοδοξία της παρούσας μελέτης είναι να αξιολογήσει την ικανότητα της ΕΕ να λειτουργεί ως αυτόνομος και αποτελεσματικός γεωπολιτικός παράγοντας, εξετάζοντας τόσο τα εγγενή δυνατά όσο και αδύνατα σημεία της ΕΕ, όπως την τεράστια οικονομική της αγορά και το κανονιστικό της υπόβαθρο, τις εσωτερικές της διαιρέσεις και της θεσμικής της πολυπλοκότητας αλλά και της δυνατότητάς της να προσαρμόζεται και να εξελίσσεται μέσα σε ένα πολύπλοκο και άκρως ανταγωνιστικό παγκόσμιο πλαίσιο.

Οι βασικοί στόχοι της διατριβής είναι ξεκάθαροι. Πρώτα, θα διερευνηθεί σε βάθος η εξωτερική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε τομείς όπως η ασφάλεια, η διπλωματία, το εμπόριο και η ανάπτυξη. Αυτό περιλαμβάνει επίσης την αξιολόγηση του θεσμικού πλαισίου, των στρατηγικών επιλογών αλλά και των διαθέσιμων πόρων που στηρίζουν την προώθηση των συμφερόντων της ΕΕ και την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων. Έμφαση θα δοθεί Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ), εξετάζοντας την αποτελεσματικότητά της, ιδιαίτερα απέναντι σε γεγονότα όπως η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022.

Στη συνέχεια, θα αξιολογηθούν οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει η ΕΕ ως γεωπολιτικός παίκτης σε ένα πολυπολικό περιβάλλον, αναλύοντας την άνοδο νέων δυνάμεων όπως η Κίνα, την αυξανόμενη ρωσική επιθετικότητα, την αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει την αμερικανική πολιτική, αλλά και τις εσωτερικές εντάσεις μεταξύ των κρατών-μελών. Για να γίνει κατανοητός ο τρόπος που η ΕΕ επηρεάζει τα παγκόσμια ζητήματα αλλά και πως υπερασπίζεται τα συμφέροντά της, θα εξεταστεί η συμβολή της στην πράσινη μετάβαση, στην ψηφιακή επανάσταση και στη διαχείριση διεθνών κρίσεων, όπως η πανδημία COVID-19. Τέλος, το ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί είναι αν μπορεί η ΕΕ να ενισχύσει την θέση της ως γεωπολιτικός παράγοντας, αξιολογώντας την δυνατότητά της να ενισχύσει την εσωτερικής ενότητα, να αναπτύξει νέες στρατηγικές και να προσαρμοστεί στις διαρκώς μεταβαλλόμενες διεθνείς συνθήκες.

1.3 Βασικά ερευνητικά ερωτήματα

Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα περιστρέφονται γύρω από το πώς η ΕΕ θα καταφέρει να αποκτήσει πιο δυναμικό και ουσιαστικό ρόλο σε έναν κόσμο όπου η πολυπολικότητα γίνεται ο κανόνας. Το πρώτο ζήτημα είναι αν μπορεί να διαμορφώσει μια πραγματικά συντονισμένη εξωτερική πολιτική. Μέσα σε ένα περιβάλλον που αλλάζει διαρκώς, με μεγάλους παίκτες όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα και η Ρωσία να διαμορφώνουν τις εξελίξεις, η ΕΕ συχνά δυσκολεύεται να χαράξει κοινές στρατηγικές. Πώς θα καταφέρει να ενοποιήσει τις πολιτικές των κρατών-μελών και να μιλήσει με μία φωνή στη διεθνή σκηνή;

Το επόμενο ερώτημα αφορά τις εσωτερικές διαφορές των μελών της. Οι οικονομικές και πολιτικές ανισότητες, αλλά και οι διαφορετικές εξωτερικές σχέσεις, συχνά εμποδίζουν την ΕΕ να λειτουργήσει ως ενιαία δύναμη. Πώς αντιμετωπίζει αυτές τις διαφορές; Τι στρατηγικές εφαρμόζει για να διατηρήσει τη συνοχή της; Η έρευνα εξετάζει επίσης πώς επηρεάζουν την πολιτική της ΕΕ εξωτερικοί παράγοντες, όπως η κλιματική αλλαγή, οι μεταναστευτικές ροές και οι παγκόσμιες ανισότητες. Αυτές οι προκλήσεις αναγκάζουν την ΕΕ να προσαρμόσει τη στρατηγική της και να επανεξετάσει τις σχέσεις της με τρίτες χώρες. Μπορεί να παίξει πιο ενεργό ρόλο στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της διεθνούς συνεργασίας; Έχει τη δυνατότητα να εξελιχθεί σε αξιόπιστο γεωπολιτικό παράγοντα που ενισχύει την ειρήνη και τη σταθερότητα; Τι χρειάζεται τελικά για να ενισχύσει την επιρροή της;

1.4 Αναγκαιότητα και σπουδαιότητα

Η μεταπτυχιακή διατριβή είναι αναγκαία και σημαντική, ειδικά υπό την παρούσα κατάσταση που το διεθνές περιβάλλον χαρακτηρίζεται από αβεβαιότητα και συνεχείς αλλαγές στις ισορροπίες. Η σημασία της έγκειται στη κατανόηση της θέσης της ΕΕ σε μία παγκόσμια σκηνή που διακρίνεται από την ανάδειξη νέων δυνάμεων και την επιστροφή του γεωπολιτικού ανταγωνισμού. Βασικό χαρακτηριστικό της ΕΕ που αποτελείται από 27 χώρες, είναι η ποικιλομορφία της. Υπό αυτή την έννοια καλείται να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις και να διαμορφώσει μια ομοιόμορφη και αποτελεσματική στρατηγική πολιτική. Η διατριβή θα εξετάσει επίσης τις εσωτερικές αντιφάσεις και τις διαφορετικές προτεραιότητες των κρατών-μελών, οι οποίες συχνά εμποδίζουν την Ένωση από το να ενεργεί ως ένας ενιαίος και ισχυρός γεωπολιτικός παράγοντας. Η σημασία της διατριβής προκύπτει από την ανάλυση των προοπτικών που ανοίγονται για την ΕΕ σε έναν κόσμο με πολυπολικές δομές. Η συνεχόμενη άνοδος των νέων κέντρων ισχύος όπως η Κίνα

και η Ινδία, προσφέρει ευκαιρίες για συνεργασίες και συμμαχίες, παράλληλα όμως δημιουργεί και νέες απειλές για την ασφάλεια και τα συμφέροντα της Ένωσης.

Με την παρούσα θα εξετάσουμε τους τρόπους με τους οποίους η ΕΕ μπορεί να προσαρμοστεί στις διαρκώς εξελισσόμενες γεωπολιτικές συνθήκες, ενισχύοντας τις στρατιωτικές της δυνατότητες, διαφοροποιώντας τις ενεργειακές της πηγές και προωθώντας μια πιο αποδοτική εξωτερική πολιτική. Επιπλέον, θα αναλυθούν οι συνέπειες που προέκυψαν από τις πρόσφατες κρίσεις, όπως της πανδημίας COVID-19 και της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία καθώς και τον τρόπο που ανταποκρίθηκε σε αυτές τις προκλήσεις. Η πανδημία ανέδειξε την ανάγκη για στενότερη συνεργασία στην Ευρώπη για την επίλυση ζητημάτων υγείας και την οικονομική αποκατάσταση, ενώ ο πόλεμος στην Ουκρανία αποκάλυψε την αδυναμία της ΕΕ να αποτρέψει την εισβολή στην ευρωπαϊκή ήπειρο λόγω των διαφορετικών εσωτερικών διαφωνιών και των διαφορετικών προτεραιοτήτων των κρατών-μελών. Η ανάλυση λοιπόν των προκλήσεων και των ευκαιριών που αντιμετωπίζει η ΕΕ είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να διαμορφωθεί μια πιο αποτελεσματική και συνεκτική εξωτερική πολιτική, ικανή να υπερασπιστεί τα συμφέροντα και τις αξίες της Ένωσης σ' ένα πολυπολικό και ασταθές περιβάλλον.

1.5 Μεθοδολογία και δομή της διατριβής

Η εργασία θα βασιστεί σε μία πολυεπίπεδη μεθοδολογική προσέγγιση, η οποία θα ενσωματώνει τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά εργαλεία ανάλυσης. Η μεθοδολογία θα βασιστεί σε εκτενή χρήση δεδομένων, ώστε να διασφαλιστεί η ολοκληρωμένη και σε βάθος κατανόηση του υπό διερεύνηση φαινομένου και θα εφαρμοστεί μία προσέγγιση, η οποία θα αντλεί θεωρητικά εργαλεία από το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων και της Πολιτικής Επιστήμης. Μέσα από αυτό το θεωρητικό υπόβαθρο θα διαμορφωθεί το ερευνητικό πλαίσιο που θα καθοδηγήσει την ανάλυση, λαμβάνοντας υπόψη την σχετικότητα των γεωπολιτικών, θεσμικών και οικονομικών παραμέτρων. Η ανάλυση θα επικεντρωθεί στον ρόλο που διαδραματίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση στη διεθνή πολιτική σκηνή, ώστε να κατανοηθεί πώς λειτουργεί η ΕΕ ως γεωπολιτικός παίκτης, ποια είναι τα δυνατά της σημεία, πού υστερεί, με ποια εμπόδια έρχεται αντιμέτωπη και ποιες ευκαιρίες συναντά στο δρόμο της. Θα μελετηθούν επίσης, οι στρατηγικές και οι πολιτικές της Ένωσης σε κρίσιμους τομείς, όπως η εξωτερική πολιτική, η ασφάλεια, το εμπόριο και η ανάπτυξη, καθώς και η επιρροή της ΕΕ σε διεθνείς οργανισμούς και σε περιφερειακές συνεργασίες.

Αναφορικά με τα δεδομένα, η διατριβή θα στηριχθεί σε έναν συνδυασμό πρωτογενών και δευτερογενών πηγών. Οι πρωτογενείς πηγές θα περιλαμβάνουν επίσημα έγγραφα της ΕΕ, όπως συνθήκες, ανακοινώσεις, εκθέσεις, στρατηγικές, ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αποφάσεις του Συμβουλίου. Από την άλλη, οι δευτερογενείς πηγές περιλαμβάνουν ακαδημαϊκές μελέτες, άρθρα επιστημονικών περιοδικών, αναλύσεις από think tanks, αλλά και εκθέσεις διεθνών οργανισμών. Για παράδειγμα, με ενδιαφέρει πώς η ΕΕ ανταγωνίζεται την πρόκληση της αναδυόμενης Κίνας, πώς αντιμετωπίζει τη στρατιωτική στάση της Ρωσίας, την αβεβαιότητα στην σχέση της με τις ΗΠΑ, αλλά και τις πρωτοβουλίες της για βιώσιμη ανάπτυξη και ψηφιακή τεχνολογία σε διεθνές επίπεδο.

Καταληκτικά, η διατριβή θα είναι θεμελιωμένη σε μία πολυδιάστατη μέθοδο, αξιοποιώντας τόσο πρωτογενείς όσο και δευτερογενείς πληροφορίες για να ερευνήσει τον ρόλο της ΕΕ ως γεωπολιτικού παράγοντα στο σύγχρονο πολυπολικό στίβο, τις προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει και τις ευκαιρίες που ανοίγονται μπροστά της.

Κεφάλαιο 2. Θεωρητικό Πλαίσιο της Γεωπολιτικής στη Διεθνή Σκηνή

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) έχει εξελιχθεί τα τελευταία χρόνια προοδευτικά από μία κοινότητα αμιγώς οικονομική σε μία πολύπλευρη πολιτική οντότητα ώστε να ενισχύσει τον ρόλο της και την επιρροή της στη διεθνή σκηνή, ισορροπώντας μέσα σε ένα περίπλοκο και συνεχώς μεταβαλλόμενο γεωπολιτικό περιβάλλον. Καθώς μεγαλώνει ο ρόλος και οι φιλοδοξίες της, η ΕΕ στέκεται ακριβώς στο σημείο που τέμνονται η παραδοσιακή γεωπολιτική, η οικονομική ισχύς και η κανονιστική επιρροή. Πολλοί ερευνητές σήμερα βλέπουν την ΕΕ ως έναν υβριδικό παράγοντα, έναν δρώντα που δεν χωράει εύκολα στις κλασικές κατηγορίες των διεθνών σχέσεων (Keukeleire & Delreux, 2022). Μέσα σε ένα ασταθές περιβάλλον και ειδικά με τις πρόσφατες παγκόσμιες κρίσεις, από την ρωσική εισβολή στην Ουκρανία μέχρι την ένταση στη Μέση Ανατολή και τις νέες τεχνολογικές και γεωοικονομικές συγκρούσεις, η Ευρωπαϊκή Ένωση δοκιμάζεται και το ερώτημα που προκύπτει είναι αν και πόσο μπορεί τελικά να λειτουργεί σαν μια ενιαία, δυναμική και στρατηγική γεωπολιτική δύναμη.

2.1. Ορισμός και Θεωρίες Γεωπολιτικής και Γεωοικονομίας στο Διεθνές Σύστημα

Τα τελευταία χρόνια, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) που κάποτε θεωρούνταν μια αποκλειστικά οικονομική κοινότητα έχει μετασχηματιστεί σε έναν σημαντικό οργανισμό με πολλαπλούς ρόλους, με πιο φιλόδοξες επιδιώξεις και αυξημένες ευθύνες σε παγκόσμιο επίπεδο, επιβεβαιώνοντας όλο και πιο πολύ τον εαυτό της ως γεωπολιτικό και γεωοικονομικό παράγοντα στη διεθνή σκηνή. Ζούμε σε μια εποχή όπου ο γεωπολιτικός ανταγωνισμός φουντώνει, η πολυπολικότητα γίνεται κανόνας και οι κρίσεις διαδέχονται η μία την άλλη. Μέσα σε όλα αυτά, η ικανότητα της ΕΕ να δρα ως ενιαίος και αποτελεσματικός γεωπολιτικός παίκτης μπαίνει διαρκώς στο μικροσκόπιο (Acharya & Buzan, 2019; Hill et al., 2023). Η γεωπολιτική εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η γεωγραφία επηρεάζει τη διαμόρφωση και άσκηση ισχύος, δηλαδή πώς κράτη και άλλοι δρώντες αξιοποιούν τον χώρο και τους διαθέσιμους πόρους για να επιτύχουν στρατηγικούς σκοπούς (Whisker & Spiker, 2022). Το ενδιαφέρον λοιπόν στρέφεται κυρίως στα υλικά εργαλεία ισχύος, όπως η στρατιωτική δύναμη, η οικονομία, ο έλεγχος των εδαφών. Αυτά θεωρούνται τα βασικά όπλα επιρροής στη διεθνή αρένα. Ωστόσο, η περίοδος μετά τον ψυχρό πόλεμο και η παγκοσμιοποίηση, έχουν οδηγήσει στον επαναπροσδιορισμό του όρου της γεωπολιτικής.

Σύμφωνα με τους σύγχρονους μελετητές, η γεωπολιτική δεν περιλαμβάνει μόνο την γεωγραφία αλλά συμπεριλαμβάνει την τεχνολογία και την πληροφορική (Baylis et al., 2020). Για παράδειγμα, η άνοδος του κυβερνοχώρου, έχει διευρύνει την έννοια της γεωπολιτικής, καθώς τα κράτη αλλά και άλλοι φορείς ανταγωνίζονται για τον έλεγχο των ψηφιακών υποδομών (Salamatian et al., 2019).

Αυτή η αντιπαλότητα εξουσίας και επιρροής, στο πλαίσιο της ΕΕ περιλαμβάνει όχι μόνο εδαφικές διαφορές αλλά και ανταγωνισμό για κρίσιμες τεχνολογικές υποδομές και ενεργειακούς διαδρόμους (Li et al., 2021; Leonard et al., 2021). Η ανάδειξη της γεωπολιτικής στον ψηφιακό τομέα σηματοδοτεί μια σημαντική εξέλιξη, καθώς ο κυβερνοχώρος έχει γίνει πλέον στρατηγική προτεραιότητα για τα κράτη και είναι αποσυνδεδεμένος από την παραδοσιακή λογική της εδαφικής κυριαρχίας (Salamatian et al., 2019). Για την ΕΕ, ο ψηφιακός τομέας είναι πεδίο ψηφιακής κυριαρχίας και προβολής της ρυθμιστικής εξουσίας (Ferazzini, 2025). Οι νέες τεχνολογίες, όπως η τεχνητή νοημοσύνη, έχουν γίνει βασική πηγή επιρροής στην γεωπολιτική, διαμορφώνοντας την πορεία και την διακυβέρνηση ισχυρών τεχνολογιών που μπορούν να έχουν πολλαπλές συνέπειες για την δυναμική της παγκόσμιας ισχύος (Reis, 2025) ενώ οι υβριδικές απειλές και οι διεθνείς κίνδυνοι αναδιαμορφώνουν περαιτέρω το γεωπολιτικό τοπίο (Baylis et al, 2020). Παρόλο που η γεωπολιτική έχει συνδεθεί με την στρατιωτική ισχύ και τον εδαφικό έλεγχο, η οικονομική παγκοσμιοποίηση μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου έχει αναδείξει την σημαντικότητα των οικονομικών μέσων στην επιδίωξη των στρατηγικών στόχων. Η έννοια της γεωοικονομίας αναφέρεται στην χρήση των οικονομικών μέσων (πχ. επενδύσεις, δασμοί, κυρώσεις) ως εργαλεία ισχύος και επιρροής στις διεθνείς σχέσεις (Bauerle Danzman & Meunier, 2024; Haroche, 2024).

Η διάκριση μεταξύ της γεωπολιτικής και γεωοικονομίας πολλές φορές είναι ασαφής. Οι Chateterjee & Kumar (2024, p36) υποστηρίζουν ότι «η γεωοικονομία είναι μια πολιτική πρακτική που συνδυάζει την οικονομική λογική με τους γεωπολιτικούς στόχους» ενώ άλλοι μελετητές υποστηρίζουν ότι η γεωοικονομία αντιπροσωπεύει ένα υποσύνολο της γεωπολιτικής, δίνοντας έμφαση στις οικονομικές διαστάσεις του ανταγωνισμού ισχύος (Ortiz et al., 2025). Τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μια γεωοικονομική στροφή στη στρατηγική της ΕΕ, η οποία χρησιμοποιεί συστηματικά οικονομικά εργαλεία όπως κυρώσεις, έλεγχο επενδύσεων και μέτρα εμπορικής άμυνας για να ενισχύσει τη θέση της στον παγκόσμιο ανταγωνισμό (Bauerle Danzman & Meunier, 2024; Haroche, 2024, Herranz-Surrallés et al., 2024). Οι αντιδράσεις της ΕΕ στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία και οι νέες ισορροπίες με την Κίνα σκιαγραφούν αυτή τη στροφή με ξεκάθαρο τρόπο.

Η γεωοικονομική επιρροή της ΕΕ γίνεται πιο ορατή μέσω τις κανονιστικής της ισχύος. Η ικανότητά της να θέτει πρότυπα, όπως η κυβερνοασφάλεια, η προστασία προσωπικών δεδομένων, η τεχνητή νοημοσύνη, της επιτρέπει να ενεργεί ως παγκόσμιος ρυθμιστής ακόμη και χωρίς στρατιωτική ισχύ (Leonard et al., 2021; Eckert, 2021; Broeders et al., 2023). Η ρυθμιστική της εξουσία γνωστό και ως φαινόμενο των Βρυξελλών, αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό επιρροής της παγκοσμίως ώστε να διαμορφώσει την αρχιτεκτονική του εμπορίου και της τεχνολογίας (Bradford, 2020; Broeders et al., 2023). Υπό αυτή την έννοια το φαινόμενο των Βρυξελλών αναδεικνύει πως οι ευρωπαϊκοί κανόνες και τα πρότυπα αρκετά συχνά υιοθετούνται από άλλες χώρες και καθίστανται παγκόσμια σημεία αναφοράς, επιβεβαιώνοντας πόσο έχει αλλάξει ο ρόλος της γεωοικονομίας στην σύγχρονη γεωπολιτική (Christakis, 2020; Broeders et al., 2023). Ωστόσο η εμπέλειά της αυτή, αμφισβητείται από άλλες μεγάλες δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα, και η Ρωσία με αποτέλεσμα η ικανότητά της να επιβάλει τους δικούς της κανόνες να εξαρτάται από την επιθυμία των κρατών να συμμορφωθούν αλλά και από την δική της εσωτερική συνοχή (Reis, 2025; Ortiz & Rodrigo, 2025)

Συμπερασματικά, η γεωπολιτική και η γεωοικονομία αποτελούν τον κύριο άξονα ισχύος και ανταγωνισμού στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον ενώ πολλές φορές αντικαθιστά τις παραδοσιακές προσεγγίσεις, επιτρέποντας στους δρώντες να επιδιώκουν στρατηγικούς στόχους μέσω οικονομικών μέσων. Για την ΕΕ, η χρήση των γεωοικονομικών εργαλείων είναι απαραίτητη για την διαφύλαξη των συμφερόντων της και την προώθηση των αξιών της σε έναν πολυπολικό κόσμο (Haroche, 2024; Bradford, 2020)

2.2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως υβριδικός παράγοντας

Η έννοια της ήπιας ισχύος, όρος που εισήγαγε ο Joseph Nye αναφέρεται στην ικανότητα ενός κράτους να διαμορφώνει και να επηρεάζει τις προτιμήσεις άλλων, μέσω της ελκυστικότητας και όχι μέσω του εξαναγκασμού (Charles, 2023). Στο πεδίο των διεθνών σχέσεων, η κατανόηση της ήπιας ισχύος είναι θεμελιώδης για το πώς τα κράτη ασκούν επιρροή και διαχειρίζονται την παγκόσμια πολιτική. Η ήπια ισχύς περιλαμβάνει πολιτιστικά, ιδεολογικά και διπλωματικά στοιχεία που ενδυναμώνουν την ελκυστικότητα ενός έθνους στην διεθνή σκηνή. Η εξωτερική στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης στηρίζεται σε εργαλεία ήπιας ισχύος, τα οποία εφαρμόζει σε όλες τις πλευρές των πολιτικών της. Για παράδειγμα, στις πολιτικές διεύρυνσης και γειτονίας, η ΕΕ προσφέρει υποστήριξη και

δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε να ενθαρρύνει τις υποψήφιες χώρες να προχωρήσουν σε μεταρρυθμίσεις (Braun et al., 2024).

Η ήπια ισχύς είναι σημαντική για οργανισμούς όπως η ΕΕ, δεδομένου ότι οι στρατιωτικές της δυνατότητες περιορίζονται είτε θεσμικά είτε από πολιτική βούληση. Επομένως, η επιρροή της ΕΕ στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ικανότητά της να προβάλλει τις κανονιστικές της αξίες, όπως η δημοκρατία και το κράτος δικαίου ενώ παράλληλα λειτουργεί ως πρότυπο για την περιφερειακή ολοκλήρωση, την πολυμερή συνεργασία και την κανονιστική αριστεία (Bradford, 2020). Η ήπια ισχύς της ΕΕ πηγάζει από αλληλένδετες πηγές. Πρωτίστως, έχει χτίσει τη φήμη της ως κανονιστική δύναμη. Μέσα από την διπλωματία και την αναπτυξιακή της βοήθεια και τις προϋποθέσεις που θέτει στις διεθνείς σχέσεις της, προβάλλει τις αξίες της σε ολόκληρο τον κόσμο (Biscop, 2022). Το λεγόμενο φαινόμενο των Βρυξελλών ακριβώς αυτό περιγράφει: τη δυνατότητα της ΕΕ να ασκεί επιρροή σε παγκόσμιες αγορές και κανονισμούς λόγω του μεγέθους της και των αυστηρών προτύπων που επιβάλλει (Bradford, 2020). Δεν είναι τυχαίο ότι πολλές μεγάλες εταιρείες υιοθετούν τους κανόνες της ΕΕ απλά και μόνο για να μην αποκλειστούν από την αγορά της ΕΕ. Επίσης, το μοναδικό σύστημα υπερεθνικής διακυβέρνησης και η επίλυση συγκρούσεων λειτουργούν ως πρότυπο για την περιφερειακή ολοκλήρωση (Acharya & Buzan, 2019), ενώ η οικονομική και ρυθμιστική εξουσία δίνει τη δυνατότητα στην ΕΕ να ξεχωρίζει, διότι διαθέτει την μεγαλύτερη ενιαία αγορά στον κόσμο (Bradford, 2020; Buzogany, 2023). Τέλος, η ΕΕ δεν είναι αδιάφορη ως προς την εικόνα της. Ενισχύει το προφίλ της μέσω της ενεργής διπλωματίας και της επικοινωνίας και καλλιεργεί τον διάλογο με χώρες εκτός ΕΕ (Bajenova, 2023; Fanoulis & Revelas, 2022). Σκοπός της είναι να μεταφέρει τις αξίες, τις πολιτικές και τις επιτυχίες της προς το εξωτερικό, προάγοντας την αμοιβαία κατανόηση και απαντώντας σε παραπληροφόρηση ή εχθρικές αφηγήσεις (Bajenova, 2023; Fanoulis & Revelas, 2022).

2.3 Πολυπολικότητα και Επιπτώσεις στην Εξωτερική Πολιτική της ΕΕ

Το διεθνές σύστημα χαρακτηρίζεται όλο και πιο πολύ από πολυπολικότητα σε αντίθεση με την εποχή της μονοπολικής κυριαρχίας που ακολούθησε τον Ψυχρό Πόλεμο, όπου κυρίαρχη δύναμη ήταν οι ΗΠΑ. Η άνοδος νέων δυνάμεων όπως η Κίνα, η Ρωσία και η Ινδία δεν έχουν δευτερεύοντες ρόλους και προκαλούν αναταράξεις στην σταθερότητα των διεθνών σχέσεων (Kassab, 2022; Lloyd & Dixon, 2022; Bekkevold, 2023). Η πολυπολικότητα για την ΕΕ είναι μια ευκαιρία τόσο για συνεργασίες όσο και για ανταγωνισμό. Μέσα σε αυτό το

ανταγωνιστικό περιβάλλον η ΕΕ οφείλει να ισορροπήσει ανάμεσα σε αλληλεξαρτώμενα συμφέροντα με άλλες δυνάμεις σε ζητήματα όπως, το εμπόριο, την τεχνολογία, την ασφάλεια και την κλιματική αλλαγή (Baylis et al. 2022; Michalski & Parker, 2024). Επιπλέον, οι παγκόσμιες προκλήσεις σε επίπεδο ενεργειακής ασφάλειας, ψηφιακής κυριαρχίας και παγκόσμιας υγείας, απαιτεί ευέλικτες και πιο συντονισμένες ενέργειες σε ευρωπαϊκό επίπεδο (Herranz-Surales et al., 2024; Broeders et al., 2023). Η μετάβαση σε έναν πολυπολικό κόσμο φέρνει την Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμέτωπη με προκλήσεις που ελάχιστοι θα μπορούσαν να φανταστούν. Η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφαλείας δοκιμάζονται σε πολλά επίπεδα (Dandashly et al., 2021, Cafruny et al., 2023). Πλέον, η ισχύς δεν ανήκει σε έναν ή δύο κυρίαρχους παράγοντες και η επιρροή τους δεν έχει πλέον την αποτελεσματικότητα του παρελθόντος. Ταυτόχρονα, ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις, όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα και η Ρωσία, γίνεται όλο και πιο έντονος, συχνά φέρνοντας αστάθεια και αβεβαιότητα. Σε αυτό το συνεχώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον, η ΕΕ δυσκολεύεται να προωθήσει κανόνες και αξίες που για χρόνια θεωρούσε δεδομένα στην εξωτερική της πολιτική. Αντιμέτωπη με αυτή τη νέα πραγματικότητα, η ΕΕ διατύπωσε με σαφήνεια ότι την πρόθεσή της για στρατηγική αυτονομία. Αυτή η στρατηγική επιλογή δεν αφορά μόνο την επιθυμία της να μειώσει την εξάρτησή της από εξωτερικούς παράγοντες, αλλά και μια βαθύτερη φιλοδοξία να διαμορφώσει ένα μέλλον, όπου θα έχει τον πλήρη έλεγχο των βασικών τομέων της ασφάλειας και της βιωσιμότητάς της (Fiott, 2022, 2025; Helwig & Sinkkonen, 2022). Η επιδίωξη της στρατηγικής αυτονομίας έγινε επιτακτική κυρίως μετά την ρωσική εισβολή στην Ουκρανία και την αυξανόμενη αβεβαιότητα στις διατλαντικές σχέσεις όσο και από την συνειδητοποίηση ότι η εξάρτηση μπορεί να αποτελέσει αδυναμία κυρίως σε περιόδους κρίσεων (Borrell, 2022; Genini, 2025). Ωστόσο, η επιδίωξη για στρατηγική αυτονομία έρχεται αντιμέτωπη με προκλήσεις και διαφωνίες ανάμεσα στα κράτη-μέλη. Ο Fiott (2025) τονίζει ότι δεν αποτελεί μοναδικό στόχο αλλά είναι μια αμφιλεγόμενη και εξελισσόμενη έννοια που διαμορφώνεται από εσωτερικές συζητήσεις και εξωτερικές πιέσεις.

Αποκλίνουσες αντιλήψεις για απειλές μεταξύ των κρατών-μελών και η αναγκαιότητα εξισορρόπησης των σχέσεων με διατλαντικούς εταίρους (Billon-Galland & Thomson, 2022; Fiott, 2022) είναι προκλήσεις που πρέπει να ληφθούν υπόψη λόγω της πολυπλοκότητας διακυβέρνησης της ΕΕ, της αλληλεπίδρασης των υπερεθνικών και διακυβερνητικών δυναμικών αλλά και της εξελισσόμενης φύσης της ευρωπαϊκής κυριαρχίας. Τα κράτη-μέλη αντιμετωπίζουν τις απειλές διαφορετικά. Λειτουργούν με βάση τα δικά τους εθνικά συμφέροντα τα οποία μη λαμβάνοντας υπόψη τις συλλογικές ανάγκες και επιδιώξεις της Ένωσης (Maris, 2020). Αυτή η τάση οδηγεί σε αδυναμία διαμόρφωσης ενιαίας και

συνεκτικής στρατηγικής απέναντι σε διεθνείς προκλήσεις, με αποτέλεσμα να κυριαρχεί ο κατακερματισμός και η έλλειψη συντονισμένης αντίδρασης, κάτι που συχνά αποδυναμώνει τη φωνή της ΕΕ στη διεθνή σκηνή (Hill, 2019; Otjes et al., 2023; Majidi & Nooralivand, 2025).

Οι σχέσεις της ΕΕ με την Κίνα και τη Ρωσία δείχνουν πόσο περίπλοκο έχει γίνει το διεθνές σκηνικό. Με την Κίνα, η ΕΕ προσπαθεί να βρει ισορροπία επιδιώκοντας να διατηρήσει τα οικονομικά οφέλη, αλλά συνάμα δεν αγνοεί τις ανησυχίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, την τεχνολογική κυριαρχία και τα θέματα ασφαλείας (García-Herrero & Vasselier, 2024, Ling, 2025; Duarte & Ferreira-Pereira, 2022). Η Πρωτοβουλία Belt and Road Initiative, οι ψηφιακές υποδομές και το 5G έχουν γίνει πεδία έντονου ανταγωνισμού, με συμφέροντα και κανόνες να συγκρούονται ανοιχτά (Zhou & Esteban, 2020; Broeders et al., 2023). Όσο για τη Ρωσία, η προσάρτηση της Κριμαίας το 2014 και η εισβολή στην Ουκρανία το 2022 άλλαξαν ριζικά το τοπίο. Η ΕΕ απάντησε με κυρώσεις, στήριξε ενεργά την Ουκρανία και άρχισε να επανεξετάζει σοβαρά την εξάρτησή της από το ρωσικό αέριο (Raik et al., 2024; Goldthau & Sitter, 2021; Johansson-Nogués & Leso, 2025). Αυτές οι εξελίξεις δείχνουν πώς μπλέκονται οικονομικά, κανονιστικά και γεωπολιτικά συμφέροντα στην πολιτική της Ένωσης. Ο πόλεμος στην Ουκρανία έσπρωξε την Ένωση σε περισσότερη αμυντική συνεργασία, αλλά ταυτόχρονα έκανε φανερό την έλλειψη συνοχής και αποτελεσματικότητας (Costa & Barbé, 2023, Johansson-Nogués & Leso, 2025).

Τέλος, η σχέση με τις Ηνωμένες Πολιτείες παραμένει κομβική. Μπορεί να συνεργάζεται ακόμα στενά στην άμυνα μέσω του NATO, στο εμπόριο, στην τεχνολογία, αλλά δεν παύει να υπάρχουν ακόμα διαφωνίες σε θέματα όπως τα προσωπικά δεδομένα, οι δασμοί και η ρύθμιση της ψηφιακής τεχνολογίας. Αυτά τα σημεία τριβής δείχνουν πως η ΕΕ δεν αρκείται πια στον παλιό της ρόλο, αλλά επιθυμεί περισσότερη αυτονομία και ανθεκτικότητα (Howorth, 2020; Meijer & Brooks, 2021; Biscop, 2022).

Κεφάλαιο 3. Ανάλυση του Θεσμικού Πλαισίου της ΕΕ για την Εξωτερική Δράση

Η διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ ήταν το αποτέλεσμα μιας μακράς διαδικασίας εξέλιξης και διαπραγμάτευσης και όχι το αποτέλεσμα μιας στιγμιαίας απόφασης, σε αντίθεση με την οικονομική ολοκλήρωσή της, η οποία προχώρησε γρήγορα, ειδικά μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση του διπολικού συστήματος. Ταυτόχρονα, οι εξωτερικές δράσεις της ΕΕ αυξήθηκαν και το νέο διεθνές περιβάλλον έφερε στην επιφάνεια την ανάγκη για μία κοινή εξωτερική και αμυντική πολιτική, δεδομένου ότι μόνο η οικονομική ενοποίηση δεν είναι αρκετή από μόνη της. Η κρίση στα Βαλκάνια την δεκαετία του '90 ανέδειξε την αδυναμία της ΕΕ να διαχειριστεί αποτελεσματικά την κατάσταση στην γειτονιά της. Τελικά αυτή η αδυναμία της λειτούργησε ως καταλύτης για μια μεγάλη αλλαγή.

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ που τέθηκε σε ισχύ το 1993, ήταν καθοριστική. Θεσπίστηκε η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) ως δεύτερος πυλώνας της Ένωσης, σε αντίθεση με τον υπερεθνικό κοινοτικό πυλώνα και διατήρησε σε υψηλό βαθμό τον διακυβερνητισμό στην εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας (Bindi, 2022). Στόχος της μεταξύ άλλων, ήταν η προστασία των κοινών αξιών και των συμφερόντων της Ένωσης, η διαφύλαξη της ανεξαρτησίας της και της ακεραιότητάς της, η διατήρηση της ειρήνης, η ενίσχυση της ασφάλειας και η προώθηση της διεθνούς συνεργασίας, σύμφωνα με τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (Keukeleire & Delreux, 2022). Η βασική αυτή αρχή δεν αμφισβητήθηκε, αντιθέτως προστέθηκαν διαδοχικά και άλλα εργαλεία και μηχανισμοί που ενίσχυσαν την συνοχή και την αποτελεσματικότητα της εξωτερικής δράσης της ΕΕ.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ, η Συνθήκη της Νίκαιας και φυσικά, η Συνθήκη της Λισαβόνας, σταδιακά ενίσχυσαν τους θεσμούς της ΕΕ για εξωτερική δράση. Η Συνθήκη της Λισαβόνας υπήρξε ορόσημο στον μετασχηματισμό της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ. Θεσπίστηκε ο θεσμός του Υπατού Εκπροσώπου για τις Εξωτερικές Υποθέσεις και την Πολιτική Ασφαλείας, που έχει διττό ρόλο. Είναι ταυτόχρονα πρόεδρος του Συμβουλίου Εξωτερικών Υποθέσεων εκπροσωπώντας τα κράτη-μέλη και παράλληλα είναι αντιπρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που συμβάλει στην υλοποίηση και διαμόρφωση των πολιτικών της ΕΕ. Ο θεσμός αυτός σχεδιάστηκε για να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ των διακυβερνητικών και υπερεθνικών πτυχών της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης (Keukeleire & Delreux, 2022). Επιπλέον, η Συνθήκη θέσπισε και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ), που αποτελεί το ευρωπαϊκό διπλωματικό σώμα που λειτουργεί υποστηρικτικά στον

Υπατο Εκπρόσωπο και φροντίζει για τον συντονισμό των εξωτερικών δράσεων σε διαφορετικούς τομείς (Hill et al., 2023).

Παρά το γεγονός ότι η εξωτερική πολιτική και η πολιτική ασφαλείας έχουν κάνει σημαντικά βήματα προόδου από τα πρώτα κιόλας βήματα, τα κράτη-μέλη συχνά δυσκολεύονται να συμφωνήσουν όταν ανακλύπουν σημαντικά γεγονότα διεθνώς (Riddervold & Rieker, 2024). Αυτό έχει ως αποτέλεσμα η ΕΕ να κινείται με αργούς ρυθμούς και να καθυστερεί στην λήψη αποφάσεων καθώς χρειάζεται ομοφωνία από τα κράτη-μέλη, με τις διαφωνίες να αποτελούν τον κανόνα και όχι την εξαίρεση (Alcaro & Djikstra, 2024). Ωστόσο, η εξωτερική πολιτική της ΕΕ παραμένει πεδίο έντονων ισορροπιών ανάμεσα σε υπερεθνικές και διακυβερνητικές δυνάμεις. Αυτό σημαίνει ότι αν και η ΕΕ έχει καταφέρει να ενισχύσει την ενιαία φωνή σε παγκόσμιο επίπεδο, συχνά δυσκολεύεται να δράσει αποτελεσματικά όταν συγκρούονται τα εθνικά συμφέροντα ή όταν απαιτείται να ενεργήσει αποφασιστικά και γρήγορα σε διεθνείς κρίσεις (Keukeleire & Delreux, 2022).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ασκεί μεγάλη επιρροή σε τομείς όπως το εμπόριο, η ανάπτυξη και η διεύρυνση. Όμως, στην ΚΕΠΠΑ η λήψη αποφάσεων εξακολουθεί να απαιτεί ομοφωνία στο Συμβούλιο. Αυτό δείχνει ότι, ειδικά στα θέματα ασφάλειας και άμυνας, η εθνική κυριαρχία εξακολουθεί να υπερισχύει (Hix & Høyland 2022). Αυτή η διαρκής αλληλεπίδραση μεταξύ κοινών ευρωπαϊκών στόχων και εθνικών συμφερόντων αποτελεί την μεγαλύτερη πρόκληση αλλά ταυτόχρονα και την ιδιαιτερότητα της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής.

3.1 Βασικοί Θεσμικοί Παράγοντες και Διαδικασίες Λήψης Αποφάσεων

Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την εξωτερική δράση της ΕΕ αποτελεί ένα εξαιρετικά σύνθετο και δυναμικό σύστημα όπου αλληλοεπιδρούν πολλαπλά επίπεδα διακυβέρνησης και πληθώρα θεσμικών παραγόντων που συχνά αλληλοκαλύπτονται. Στην κορυφή αυτής της δομής βρίσκεται το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το οποίο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της συνολικής στρατηγικής κατεύθυνσης της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης (Keukeleire & Delreux, 2022). Οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων συναντώνται τακτικά για να χαράξουν τις βασικές προτεραιότητες και να ανταποκριθούν σε διεθνές προκλήσεις καθώς και να υιοθετήσουν κοινές θέσεις έναντι τρίτων χωρών και παγκοσμίων ζητημάτων (Zielonga, 2023). Το Συμβούλιο Εξωτερικών Υποθέσεων που αποτελείται από τους Υπουργούς Εξωτερικών λαμβάνει αποφάσεις για την ΚΕΠΠΑ και την Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ) και μπορεί να περιοριστεί από κανόνες ομοφωνίας (Hill et al., 2023). Η στρατηγική καθοδήγηση που παρέχει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διαμορφώνει

σε μεγάλο βαθμό το πλαίσιο εντός του οποίου κινούνται τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα (Staab 2021).

Κομβικό ρόλο στα θέματα εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης διαδραματίζει ο Ύπατος Εκπρόσωπος, ο οποίος κατέχει και την θέση του Αντιπροέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Εκπροσωπεί την ΕΕ σε διεθνή φόρα και οργανισμούς που σχετίζονται με την ΚΕΠΠΑ και διασφαλίζει την συνέπεια και την συνοχή της εξωτερικής δράσης της ΕΕ. Ο ρόλος του είναι ιδιαίτερα απαιτητικός καθώς καλείται να γεφυρώσει τις διαφορετικές απόψεις και να συμβάλλει στην διαμόρφωση μιας συνεκτικής ευρωπαϊκής φωνής διεθνώς (Costa & Barbe, 2023). Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης υποστηρίζει τον Ύπατο Εκπρόσωπο στη χάραξη πολιτικής, τη διαχείριση κρίσεων και τη διπλωματική δράση. Εκπροσωπεί την ΕΕ σε τρίτες χώρες μέσω ενός εκτεταμένου δικτύου αντιπροσωπειών και συνεργάζεται στενά με τα κράτη-μέλη και άλλους θεσμούς ενισχύοντας τη συνοχή, την αποτελεσματικότητα και την προβολή της Ένωσης σε παγκόσμιο επίπεδο (Hedling, 2022). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κυρίως μέσω της Γενικής Διεύθυνσης Διεθνών Σχέσεων και της Γενικής Διεύθυνσης Εμπορίου, παίζει καθοριστικό ρόλο και έχει αναλάβει σημαντικές ευθύνες στην οικονομική διπλωματία και στην αναπτυξιακή πολιτική (Buonanno & Nugent 2020). Η πολιτική που εφαρμόζει η Επιτροπή σε αυτόν τον τομέα προωθεί τα οικονομικά συμφέροντα της ΕΕ και ενισχύει την αξιοπιστία της στη διεθνή σκηνή ως παράγοντας σταθερότητας και ανάπτυξης (Buonanno & Nugent, 2020; Laursen & Vanhoonacker, 2023). Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο δεν διαθέτει τυπική εξουσία για την λήψη αποφάσεων στην ΚΕΠΠΑ, ωστόσο παρεμβαίνει ουσιαστικά στον δημοσιονομικό έλεγχο, τη δημοκρατική εποπτεία και την αλληλεπίδραση με τα άλλα θεσμικά όργανα (Hill et al., 2023; Staab, 2021). Η συμμετοχή του εξασφαλίζει διαφάνεια, λογοδοσία, δημοκρατικό έλεγχο, απαραίτητα στοιχεία για την νομιμοποίηση των ευρωπαϊκών δράσεων σε διεθνές επίπεδο.

Τέλος, το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης παρεμβαίνει όταν υπάρχουν αμφισβητήσεις για τα όρια ανάμεσα στις υπερεθνικές και διακυβερνητικές αρμοδιότητες, ειδικά στο πλαίσιο του δικαίου των εξωτερικών σχέσεων (Barnard & Peers, 2023). Αυτή η πολυπλοκότητα του θεσμικού πλαισίου αντανακλά την πολυφωνία της Ένωσης καθώς και την πρόκληση στη διαμόρφωση μιας πιο αποτελεσματικής και συνεκτικής εξωτερικής πολιτικής σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον.

3.2 Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ)

Η ΚΕΠΠΑ αποτελεί το βασικό θεσμικό εργαλείο της ΕΕ για να προωθήσει τις αξίες και τα συμφέροντά της σε όλο τον κόσμο. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, αναλαμβάνει πρωτοβουλίες μέσω της διπλωματίας, επιβάλλει κυρώσεις, οργανώνει αποστολές διαχείρισης κρίσεων και λαμβάνει μέτρα για την πρόληψη πιθανών συγκρούσεων. Με την πάροδο του χρόνου η ΕΕ άρχισε να ενισχύει την παρουσία της στο πεδίο της ασφάλειας και της άμυνας. Μέσω της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας, αναπτύσσει και διεκπεραιώνει στρατιωτικές αποστολές και φέρνει κοντά τα κράτη-μέλη, προκειμένου να διευκολύνει την συνεργασία τους (Engberg, 2021). Η ανάληψη πρωτοβουλιών μέσω της Μόνιμης Δομημένης Συνεργασίας (PESCO) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας (EDF) έθεσαν τις βάσεις για μία ενωμένη και ενιαία άμυνα διατηρώντας παράλληλα τους περιορισμούς που θέτει κάθε χώρα για την εθνική της κυριαρχία (Biscop, 2020; Fiott, 2022). Από το 2019 οι θεσμοί της ΕΕ σε θέματα εξωτερικής πολιτικής έχουν υποστεί σημαντικές αλλαγές. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπό την ηγεσία της Ursula von der Leyen έθεσε ως κύριο στόχο να γίνει η ΕΕ «γεωπολιτικός παράγοντας». Η κίνηση αυτή είχε ως αποτέλεσμα να προχωρήσει η Ένωση σε νέες πρωτοβουλίες αλλά και σε πιο τολμηρή εξωτερική πολιτική (Borrell, 2020; Biscop, 2020). Αυτή η προσέγγιση συνοδεύεται από πρωτοβουλίες που έχουν πραγματικό αντίκτυπο, τόσο στη δομή όσο και στην λειτουργία τους, ώστε η ΕΕ να έχει τη δυνατότητα να αντιδρά γρηγορότερα, με μεγαλύτερη συνοχή και αποφασιστικότητα (βλ. πανδημία, ρωσική εισβολή) όταν αυτό απαιτείται. Η ΚΕΠΠΑ έχει επιτύχει αξιοσημείωτες προόδους σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Για παράδειγμα, η ΕΕ επέβαλε κυρώσεις κατά της Ρωσίας έπειτα από την προσάρτηση της Κριμαίας και την εισβολή της στην Ουκρανία, ενώ επίσης έχει αναπτύξει αποστολές στα Δυτικά Βαλκάνια, στην Αφρική και στη Μέση Ανατολή (Keukeleire & Delreux, 2022; Hill et al., 2023).

Πιο συγκεκριμένα, η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022 ήταν μια καθοριστική στιγμή για την εξωτερική πολιτική της ΕΕ, θέτοντας σε δοκιμασία την ενότητα, την αποφασιστικότητα και την στρατηγική της ικανότητα. Η αντίδρασή της ήταν άμεση, με πρωτοφανείς κυρώσεις κατά της Ρωσίας, υποστήριξη τόσο σε στρατιωτική όσο και ανθρωπιστική βοήθεια προς την Ουκρανία αλλά και διαφοροποίηση ως προς την ενεργειακή της αυτονομία (Blockmans, 2022; Gstohl, 2024; Council of the European Union, 2024). Ωστόσο, η εισβολή λειτούργησε ως αφύπνιση, αναγκάζοντας την ΕΕ να βρεθεί αντιμέτωπη με την πραγματικότητα που λαμβάνει χώρα στα σύνορά της και να επανεκτιμήσει την αρχιτεκτονική της ασφάλειάς της (Borell, 2022; Lecocq & Keukeleire 2023). Η ΕΕ αντέδρασε με αξιοσημείωτη ταχύτητα και ενότητα τη στιγμή που χρειάστηκε να επιβάλει

κυρώσεις και να οργανώσει τη χορήγηση βοήθειας, μια στάση που διέφερε ξεκάθαρα από τις συνήθεις εικόνες εσωτερικών αντιπαραθέσεων και αδράνειας που χαρακτήριζαν το παρελθόν (Costa & Barbé, 2023; Anghel, 2025). Αυτή η νέα συμπεριφορά ανέδειξε μια θεμελιώδη αλλαγή στη συλλογική δυναμική της Ένωσης, σηματοδοτώντας μια μετάβαση από μια περίοδο έντονων εθνικών προτεραιοτήτων προς μια πιο συνεκτική και αποφασιστική προσέγγιση στις κοινές προκλήσεις. Η κρίση λειτούργησε ως καταλύτης, φέρνοντας στο επίκεντρο κρίσιμα ζητήματα όπως η αύξηση των αμυντικών δαπανών, η ενίσχυση της στρατηγικής αυτονομίας και η αναζωπύρωση της συζήτησης για τη διεύρυνση της ΕΕ. Παράλληλα, η υποψηφιότητα της Ουκρανίας για ένταξη στην Ένωση δεν ήταν απλώς μια θεσμική διαδικασία, αλλά έστειλε ένα ξεκάθαρο γεωπολιτικό σήμα, υπογραμμίζοντας τη δέσμευση της ΕΕ να διαδραματίσει ενεργό ρόλο στο ευρύτερο διεθνές περιβάλλον (Braun et al., 2024).

Παρά την εντυπωσιακή αρχική ενότητα, οι βαθιές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών παραμένουν αισθητές και συχνά επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων. Τα κράτη εξακολουθούν να διαφωνούν ως προς το εύρος και τη φύση της στρατιωτικής υποστήριξης προς εμπλεκόμενες χώρες, τις ενεργειακές εξαρτήσεις που πολλαπλασιάζουν την πολυπλοκότητα των αποφάσεων, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο επιδιώκουν να τερματιστεί η σύγκρουση. Αυτές οι διχογνωμίες όχι μόνο δυσχεραίνουν την εξασφάλιση συνοχής, αλλά περιορίζουν και την αποτελεσματικότητα της ΕΕ στη διαχείριση κρίσεων και την προώθηση κοινών στόχων (Cafruny et al., 2023; Menon, 2022). Ο πόλεμος λειτούργησε επίσης ως δοκιμασία αντοχής για τις αμυντικές δυνατότητες της Ένωσης, φέρνοντας στην επιφάνεια διαρθρωτικές αδυναμίες που συχνά αγνοούνταν ή υποτιμούνταν. Είναι πλέον προφανές ότι απαιτείται βαθύτερη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, τόσο σε επίπεδο αμυντικών πολιτικών όσο και σε ζητήματα ασφάλειας, με έμφαση στη συλλογική προετοιμασία και την πιο ενεργή παρέμβαση (Fiott, 2023). Η ενίσχυση της κοινής πολιτικής άμυνας, η βελτίωση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών μελών και η ανάληψη ηγετικού ρόλου σε διεθνή ζητήματα αποτελούν πλέον ζωτική αναγκαιότητα για την ΕΕ, αν επιθυμεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του ταχέως μεταβαλλόμενου γεωπολιτικού περιβάλλοντος (Billon-Galland & Thomson, 2022).

Κεφάλαιο 4. Μελέτες Περιπτώσεων των Σχέσεων της ΕΕ ως Γεωπολιτικός Παράγοντας στην Διεθνή Σκηνή

Η ΕΕ βρίσκεται σε μια κομβική στιγμή στην εξέλιξή της ως γεωπολιτικού παράγοντα, πλοηγούμενη σε έναν ολοένα και πιο πολυπολικό κόσμο που χαρακτηρίζεται από ραγδαίες μεταβολές ισχύος, αναδυόμενες παγκόσμιες προκλήσεις και επίμονες εσωτερικές αποκλίσεις (Acharya & Buzan, 2019). Η σχετική σταθερότητα της μεταψυχροπολεμικής εποχής έχει δώσει τη θέση της σε ένα σύνθετο τοπίο, που χαρακτηρίζεται από την άνοδο της Κίνας, την ανανεωμένη ρωσική αυτοπεποίθηση, την αβέβαιη αξιοπιστία των Ηνωμένων Πολιτειών ως στρατηγικού εταίρου και μια σειρά από διακρατικά ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή και οι μεταναστευτικές ροές (Hill et al., 2023). Σε αυτό το πλαίσιο, η επιδίωξη της ΕΕ για στρατηγική αυτονομία και η φιλοδοξία της να προβάλει μια συνεκτική ενιαία φωνή στην παγκόσμια σκηνή έχουν τεθεί υπό έντονο έλεγχο. Αυτό το κεφάλαιο εξετάζει κριτικά τις εσωτερικές και εξωτερικές δυναμικές που διαμορφώνουν την παγκόσμια στάση της ΕΕ, εστιάζοντας στις εσωτερικές διαφορές και τον αντίκτυπό τους στην εξωτερική δράση της Ένωσης, τις στρατηγικές προκλήσεις που θέτουν η Κίνα και η Ρωσία, την εξελισσόμενη σχέση με τις Ηνωμένες Πολιτείες και άλλες πειστικές εξωτερικές προκλήσεις.

4.1 Εσωτερικές διαφορές και ο αντίκτυπος στην ενιαία φωνή της ΕΕ

Βασική θέση της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν να μεταμορφώσει μια ήπειρο που έχει σηματοδοτεί από διαρκείς πολέμους, σε έναν χώρο ειρήνης, ευημερίας και κοινών αξιών. Όλα αυτά όμως βρίσκονται σε μια λεπτή ισορροπία. Στην ικανότητα της Ένωσης να βρίσκει κοινό τόπο ανάμεσα σε κράτη που διαφέρουν πολύ μεταξύ τους (Hix & Høyland, 2022.). Όσο η ΕΕ διευρυνόταν, τα πράγματα έγιναν πιο περίπλοκα και η επιδίωξη για ενιαία εξωτερική φωνή γίνονταν όλο και πιο δύσκολη. Οι διαφορετικές πολιτικές κουλτούρες, οι ξεχωριστές στρατηγικές προτεραιότητες, οι ανόμοιες οικονομίες και φυσικά, οι διαφορετικές ιστορικές εμπειρίες, φέρνουν διαρκείς εσωτερικές τριβές (Hill et al., 2023). Στο πολιτικό κομμάτι, τα κράτη μέλη έχουν άλλη οπτική για την κυριαρχία, τη δημοκρατία, τη μετανάστευση και το κράτος δικαίου (Blockmans & Russack, 2020). Για παράδειγμα, η ομάδα του Βίσεγκραντ (Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβακία, Τσεχία), όπου τα κράτη-μέλη της Δυτικής Ευρώπης συγκρούονται για το μεταναστευτικό και το πόση δύναμη πρέπει να έχει η ΕΕ (Archick, 2021). Την ίδια στιγμή όμως, οι αντιλήψεις για τις απειλές, ειδικά όταν

μιλάμε για τη Ρωσία, χωρίζουν τα κράτη της Ανατολικής και Νότιας Ευρώπης από αυτά της Δύσης και του Βορρά (Costa & Barbé, 2023; Christiansen, 2023). Όλο αυτό γίνεται ακόμα πιο έντονο με την άνοδο των ευρωσκεπτικιστικών και των ακροδεξιών κομμάτων, που δεν διστάζουν να αμφισβητήσουν τη νομιμότητα της κοινής εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ και να επιμείνουν στα εθνικά τους προνόμια (Becker & von Ondarza, 2024). Στο οικονομικό πεδίο όμως, οι ανισότητες μεταξύ του πλούσιου πυρήνα (Γερμανία, Γαλλία, Μπενελούξ) και της λιγότερο αναπτυγμένης περιφέρειας (Νότια και Ανατολική Ευρώπη), περιπλέκουν τα πάντα γύρω από τη δημοσιονομική πολιτική, το εμπόριο και τις διεθνείς σχέσεις (Biscop, 2020, Blockmans & Russack, 2020). Η κρίση της Ευρωζώνης, το Brexit, οι συνέπειες της πανδημίας και ο πόλεμος στην Ουκρανία έχουν φέρει στην επιφάνεια το πόσο εύθραυστη είναι η αλληλεγγύη στην ΕΕ και πόσα όρια έχει η οικονομική ενοποίηση (Buonanno & Nugent, 2020; Dabrowski, 2024). Όλες αυτές οι διαφορές έχουν πολύ συγκεκριμένες συνέπειες στην ικανότητα της ΕΕ να χαράξει και να εφαρμόσει μια συνεκτική Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) ή μια Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Οι αποφάσεις εδώ λαμβάνονται κυρίως διακυβερνητικά, με την ομοφωνία να είναι απαραίτητη για σημαντικά βήματα (Chalmers et al., 2024; Hill et al., 2023). Αυτό, λογικά, οδηγεί συχνά σε αδιέξοδα και η εξωτερική εικόνα της Ένωσης πλήττεται από καθυστερημένες ή χλιαρές αντιδράσεις στις κρίσεις (Barbé & Morillas, 2019; Christiansen, 2023).

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία ανέδειξε καθαρά τα προβλήματα και τις δυνατότητες της ΕΕ. Η Ένωση τελικά πήρε πρωτοφανή μέτρα, όπως κυρώσεις στην Ρωσία, στήριξη στην Ουκρανία, κινήσεις για ενεργειακή ανεξαρτησία, αλλά οι εσωτερικές διαφωνίες για το πόσο γρήγορα, σε τι κλίμακα και με ποιο εύρος κινήθηκε, ήταν εμφανείς (Costa & Barbé, 2023, Blockmans, 2022). Το ίδιο ισχύει και για τις συζητήσεις για τη διεύρυνση, ειδικά με τις χώρες των Δυτικών Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης. Εκεί κυριαρχούν ανησυχίες για τη μετανάστευση, το κράτος δικαίου και το αν οι θεσμοί αντέχουν να βάλουν νέα μέλη (Braun et al., 2024, Anghel, 2025). Για να διαχειριστεί αυτές τις δυσκολίες, η ΕΕ έχει καταφύγει σε λύσεις όπως η διαφοροποιημένη ολοκλήρωση. Με απλά λόγια, κάποιες χώρες προχωρούν μπροστά σε συγκεκριμένους τομείς, ενώ άλλες μένουν πιο πίσω (Blockmans & Russack, 2020). Αυτή η ευελιξία χωρίς αμφιβολία προσφέρει σημαντικά πλεονεκτήματα στην ΕΕ, διευκολύνοντας την προσαρμογή σε διαφορετικές εθνικές πραγματικότητες και ανάγκες. Ωστόσο, η ποικιλομορφία της κρύβει και τον κίνδυνο να μετατραπεί η Ευρώπη σε μία ήπειρο πολλών ταχυτήτων, όπου τα κράτη-μέλη κινούνται με διαφορετικό ρυθμό ως προς την ενοποίηση και την λήψη αποφάσεων (Blockmans, 2025). Ένα τέτοιο σενάριο μπορεί να οδηγήσει σε σταδιακή διάβρωση της συνοχής της Ένωσης, αποδυναμώνοντας το

συλλογικό της στίγμα, ειδικά σε μια εποχή γεωπολιτικής αστάθειας και αυξανόμενων διεθνών προκλήσεων. Αν η Ευρώπη καταφέρει να παραμείνει ενωμένη και ισχυρή στην παγκόσμια σκηνή θα κριθεί στην πράξη από το κατά πόσο μπορεί να μετουσιώσει την διαφορετικότητά της σε παράγοντα ενότητας και προόδου αντί να την αφήσει να γίνει αιτία διχασμού και αδυναμίας.

4.2 Η Εισβολή στην Ουκρανία και η Αυξημένη Ρωσική Επιθετικότητα

Η Ρωσία μετά από μια περίοδο σχετικής υποχώρησης, επέστρεψε με δυναμισμό στην διεθνή σκηνή, αναλαμβάνοντας εκ νέου τον ρόλο της αναθεωρητικής δύναμης που αμφισβητεί το status quo. Αυτή η αλλαγή στάσης της Ρωσίας δεν ήταν απλώς μια επιστροφή στο παρελθόν, αλλά έφερε στην επιφάνεια, με οξύτητα, το πιο σύνθετο και επίμονο ζήτημα που έχει αντιμετωπίσει η ΕΕ μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και δεν είναι άλλη από την ασφάλεια της ίδιας της ηπείρου. Η προσάρτηση της Κριμαίας το 2014, αποτέλεσε το πρώτο ηχηρό καμπανάκι, αποκαλύπτοντας ότι οι ψευδαισθήσεις μιας μόνιμα ειρηνικής Ευρώπης, απαλλαγμένης από γεωπολιτικές αντιπαλότητες, ήταν ανυπόστατες (Goldthau & Sitter, 2021). Ο πόλεμος στην Ουκρανία, η εργαλειοποίηση της ενέργειας ως μοχλός πίεσης αλλά και η παρέμβαση στις ευρωπαϊκές εκλογές, διέλυσαν κάθε αίσθηση ασφάλειας και σταθερότητας που είχε εδραιώσει η ΕΕ τις προηγούμενες δεκαετίες. Έγινε σαφές ότι η Ένωση καλείται να επανεξετάσει από το μηδέν το στρατηγικό της δόγμα για την ασφάλεια, προσαρμόζοντας ταυτόχρονα τα εργαλεία, τις συμμαχίες και τις φιλοδοξίες της στη νέα πραγματικότητα (Costa & Barbé, 2023). Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022, ανέτρεψε βίαια το ευρωπαϊκό οικοδόμημα ασφάλειας και λειτούργησε ως ιστορικό σημείο καμπής. Για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες ο πόλεμος επέστρεψε στην καρδιά της Ευρώπης, θέτοντας υπό δοκιμασία όχι μόνο τις δομές ασφάλειας αλλά και την ίδια την συνοχή και την ταυτότητα της ΕΕ (Blockmans, 2025). Παρά τις γνωστές δυσκολίες στο συντονισμό μεταξύ των κρατών-μελών, αντέδρασε με ταχύτητα και συνοχή που αιφνιδίασε τόσο εχθρούς όσο και συμμάχους (Gstöhl, 2024), επιβάλλοντας βαριές και πρωτοφανείς κυρώσεις στη Ρωσία, προχώρησε σε ανθρωπιστική και στρατιωτική βοήθεια στην Ουκρανία, ενώ ταυτόχρονα ξεκίνησε την δύσκολη και επίπονη διαδικασία απεξάρτησης από τη ρωσική ενέργεια (Council of the European Union, 2024, Borrell, 2022). Αυτή η κινητοποίηση, η οποία έμοιαζε αδιανόητη λίγα χρόνια νωρίτερα, εύστοχα χαρακτηρίστηκε ως η γεωπολιτική αφύπνιση της Ένωσης (Borrell, 2022, Haroche, 2023).

Η Ένωση φάνηκε να αναγνωρίζει ότι δεν μπορεί να επαφίεται επ' αόριστον σε τρίτους για την διασφάλιση των στρατηγικών της συμφερόντων. Ωστόσο, κάτω από την επιφάνεια της εντυπωσιακής ενότητας, παραμένουν σημαντικές διαφορές και αντιθέσεις μεταξύ των κρατών-μελών. Οι αποκλίνουσες εθνικές προσεγγίσεις ως προς το εύρος και την ένταση των κυρώσεων, το σημείο ισορροπίας μεταξύ αποτροπής και διαλόγου αλλά και το είδος και την έκταση της στρατιωτικής βοήθειας προς την Ουκρανία, αποκαλύπτουν ότι η ευρωπαϊκή ενότητα παραμένει εύθραυστη (Costa & Barbé, 2023; Fiott, 2023). Για τις χώρες της Ανατολικής και Βορειοανατολικής Ευρώπης, η Ρωσία αποτελεί υπαρκτή απειλή, γεγονός που τις ωθεί να απαιτούν σκληρότερες θέσεις, μεγαλύτερη εμπλοκή και σαφέστερες εγγυήσεις ασφαλείας, σε αντίθεση με ορισμένα κράτη του Νότου και της Δυτικής Ευρώπης, που κρατούν αποστάσεις, κυρίως λόγω οικονομικών συμφερόντων ή μακροπρόθεσμων συνεπειών μιας παρατεταμένης σύγκρουσης (Blockmans, 2022; Christiansen, 2023). Ο πόλεμος στην Ουκρανία ανάγκασε την ΕΕ να αλλάξει ριζικά την πολιτική της σε θέματα ασφάλειας και άμυνας. Για πρώτη φορά ενεργοποίησε το Ευρωπαϊκό Ταμείο για την Ειρήνη για την χρηματοδότηση στρατιωτικής υποστήριξης προς τρίτες χώρες, ενίσχυσε την συνεργασία της με το NATO και προώθησε νέα σχέδια για την στρατιωτική κινητικότητα, τις κοινές προμήθειες αμυντικού υλικού και την ανάπτυξη των αυτόνομων στρατιωτικών δυνατοτήτων (Fiott, 2023; Håkansson, 2021). Η συζήτηση για την στρατηγική αυτονομία της ΕΕ, δηλαδή την ικανότητα της Ένωσης να δρα ανεξάρτητα όταν το απαιτούν οι συνθήκες, πέρασε από το επίπεδο της θεωρίας στην σφαίρα της αναγκαιότητας (Helwig & Sinkkonen, 2022) Παρ' όλα αυτά, τα κράτη-μέλη εξακολουθούν να διαφωνούν όχι μόνο για την σημασία του όρου αλλά και για το πεδίο εφαρμογής, ένα ζήτημα που παραμένει ανοικτό και χωρίς αμφιβολία θα κρίνει το μέλλον της στρατηγικής αυτονομίας της Ένωσης (Fiott, 2022, 2025).

Η ενεργειακή ασφάλεια έχει αναχθεί σε κεντρικό στρατηγικό διακύβευμα. Η μεγάλη εξάρτηση της ΕΕ από το ρωσικό φυσικό αέριο και το πετρέλαιο αποδείχθηκε σοβαρή αδυναμία, γεγονός που η Ρωσία δεν δίστασε να χρησιμοποιήσει ως πολιτικό όπλο, προσπάθησε να διχάσει τα ευρωπαϊκά κράτη και να αποτρέψει την ενιαία στάση τους. (Goldthau & Sitter, 2021). Σε απάντηση, η ΕΕ επιτάχυνε τις προσπάθειες διαφοροποίησης των πηγών ενέργειας, ενίσχυσε τις επενδύσεις στις ανανεώσιμες πηγές, δημιούργησε νέες υποδομές, όπως τερματικούς σταθμούς LNG και ενδυνάμωσε τις διασυνδέσεις μεταξύ των κρατών-μελών (Herranz-Surrallés, 2024; Buzogany, 2023). Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, που αρχικά ξεκίνησε ως πρωτοβουλία για το κλίμα, απέκτησε διπλή διάσταση, καθώς πλέον λειτουργεί και ως μηχανισμός απεξάρτησης από το ρωσικό ενεργειακό

μονοπόλιο, ενισχύοντας την αυτονομία και την διαπραγματευτική της ισχύ στην διεθνή σκηνή (Buzogany, 2023; Eckert, 2021).

Παράλληλα, η σχέση της ΕΕ με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, απέκτησε πιο έντονο γεωπολιτικό χαρακτήρα. Η στήριξη προς την Ουκρανία, την Μολδαβία και την Γεωργία, δεν περιορίζεται μόνο σε ζητήματα δημοκρατίας ή οικονομικής ανάπτυξης, αλλά εντάσσεται σε έναν ανοιχτό ανταγωνισμό με την Ρωσία για την μελλοντική επιρροή στην ευρύτερη περιοχή (Cafruny et al., 2023, Braun et al., 2024). Η διεύρυνση και η εμβάθυνση της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης εμφανίζονται ως ζήτημα στρατηγικής σημασίας αν και υπάρχει πάντα ο κίνδυνος υπερβολικής διεύρυνσης ή σκληρής αντίδρασης από την Ρωσία (Balfour et al., 2024, Christiansen, 2023). Για τον λόγο αυτό η Ένωση πρέπει να βρει την λεπτή ισορροπία ανάμεσα στην στήριξη των ανατολικών της εταίρων και την αποφυγή κλιμάκωσης που θα μπορούσε να οδηγήσει σε νέες συγκρούσεις. Το νέο τοπίο ασφάλειας επιβαρύνεται επιπλέον από υβριδικές απειλές, μεταξύ άλλων των κυβερνοεπιθέσεων, η εκστρατεία παραπληροφόρησης, η εργαλειοποίηση της μετανάστευσης, έχουν επιβαρύνει το τοπίο της ασφάλειας και έχει γίνει ακόμα πιο σύνθετο (Broeders et al., 2023). Αυτές οι απειλές διαβρώνουν συστηματικά τα θεμέλια της ευρωπαϊκής ασφάλειας, καθώς δεν μπορούν να αναγνωριστούν έγκαιρα ούτε να αντιμετωπιστούν με ενιαία στρατηγική. Η ΕΕ έχει ανταποκριθεί σε αυτές τις απειλές, αναπτύσσοντας νέα εργαλεία για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας και της συνεργασίας στους τομείς της κυβερνοασφάλειας, της στρατηγικής επικοινωνίας και της προστασίας των κρίσιμων υποδομών. Ωστόσο η εφαρμογή τους διαφέρει σημαντικά μεταξύ των κρατών-μελών ενώ η συνολική ικανότητα της Ένωσης να ανταποκριθεί συντονισμένα σε τέτοιες απειλές παραμένει ακόμα υπό διαμόρφωση (Boulet et al., 2022; Cottey, 2025).

Συνοψίζοντας, η ρωσική επιθετικότητα ανάγκασε την ΕΕ να θέσει τον εαυτό της υπό αμφισβήτηση: ποια είναι, τι επιδιώκει και τι μπορεί να επιτύχει στον πυρήνα της ασφάλειας και της γεωπολιτικής επιρροής. Παρά τα βήματα προόδου που έγιναν υπό συνθήκες πίεσης και απειλής, το στοίχημα της ενότητας, της στρατηγικής αυτονομίας και της αποτελεσματικής αποτροπής, παραμένει ανοιχτό. Τα επόμενα χρόνια, η ΕΕ θα χρειαστεί να εδραιώσει και να ενισχύσει τις θεσμικές, στρατιωτικές και ενεργειακές της δυνατότητες αλλά και να διαμορφώσει ένα συνεκτικό όραμα για το μέλλον της ως παράγοντας σταθερότητας και ασφάλειας, γεγονός που θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό την θέση της Ευρώπης στον 21ο αιώνα.

4.3 Οι Σχέσεις με την Κίνα και οι Γεωπολιτικές Προκλήσεις

Το ευρωπαϊκό τοπίο έχει αναδιαμορφωθεί σημαντικά υπό την επιρροή της Κίνας, η οποία εξελίσσεται ραγδαία σε μια δύναμη παγκόσμιας εμβέλειας με πολυδιάστατες επιδιώξεις. Για τους Ευρωπαίους πολίτες, η άνοδος αυτή μεταφράζεται σε ένα μείγμα ευκαιριών και προκλήσεων που γίνονται ολοένα πιο περίπλοκες και αλληλένδετες. Παραδοσιακά το επίκεντρο στις σχέσεις ΕΕ-Κίνας, αποτελούσε ο τομέας του εμπορίου και των επενδύσεων, με τις δυο πλευρές να αποκομίζουν σημαντικά οφέλη από τις εμπορικές τους συναλλαγές και τις αμοιβαίες επενδυτικές ροές. Τα τελευταία χρόνια, η δυναμική αυτή έχει αρχίσει να αλλάζει καθώς νέα ζητήματα όπως η κλιματική αλλαγή, η τεχνολογική κυριαρχία και οι γεωπολιτικές εντάσεις, ήρθαν στο προσκήνιο, αφήνοντας την πρόοδο στάσιμη σε κρίσιμους τομείς όπως η αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης, προκαλώντας ανησυχίες για το μέλλον της συνεργασίας (García-Herrero & Vasselier, 2024, Christiansen & Kirchner, 2023). Η άνοδος του Xi Jinping στην ηγεσία της Κίνας, σηματοδότησε μια πιο φιλόδοξη και επιθετική εξωτερική πολιτική. Η Κίνα πλέον δεν κρύβει τις γεωπολιτικές της φιλοδοξίες, επεκτείνοντας την επιρροή της μέσω μαζικών επενδύσεων στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Belt & Road Initiative (BRI), ενισχύοντας δραστικά τον τεχνολογικό ανταγωνισμό και υιοθετώντας μια πολύ πιο σκληρή στάση στη διεθνή πολιτική σκακιέρα. Η νέα αυτή στάση ανάγκασε τις Βρυξέλες αλλά και άλλες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες να επανεξετάσουν τις βασικές τους παραδοχές για την σχέση τους με το Πεκίνο και να αναζητήσουν μια στρατηγική που θα διασφαλίζει τα συμφέροντα και τις αξίες τους, χωρίς να αποκόπτει τα οικονομικά οφέλη (Bruegel, 2023, Fathi, 2024).

Το 2019, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έκανε ένα σημαντικό βήμα, περιγράφοντας την Κίνα ως «εταίρο, οικονομικό ανταγωνιστή και συστημικό αντίπαλο» (European Commission, 2019; García-Herrero & Vasselier, 2024). Η τριπλή αυτή ιδιότητα αντικατοπτρίζει την σύγχυση και την αβεβαιότητα που διακατέχει την ΕΕ απέναντι στο νέο ρόλο της Κίνας. Από την μία, η Κίνα παραμένει ένας ζωτικός εμπορικός εταίρος, η δεύτερη μεγαλύτερη αγορά για τις ευρωπαϊκές εξαγωγές και κρίσιμος παράγοντας στην αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων, όπως η κλιματική αλλαγή και η παγκόσμια υγεία (Christiansen & Kirchner, 2023). Από την άλλη, αυξάνονται οι ανησυχίες για την περιορισμένη πρόσβαση στην κινέζικη αγορά, τις συστηματικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις επιπτώσεις των κινεζικών επενδύσεων σε στρατηγικές ευρωπαϊκές υποδομές, γεγονός που οδηγεί την ΕΕ να επιδιώκει την απομείωση κινδύνου και μια πιο δυναμική και αποφασιστική στάση της ΕΕ (García-Herrero, 2024; Bauerle Danzman & Meunier, 2024).

Η Belt & Road Initiative (BRI), αν και άνοιξε νέους δρόμους συνεργασίας, έχει ταυτόχρονα δημιουργήσει μια σειρά από ανησυχίες, ιδίως στις χώρες της νοτιοανατολικής και κεντρικής

Ευρώπης. Πολλές χώρες της ευρωπαϊκής ηπείρου είδαν στις κινεζικές επενδύσεις μια ευκαιρία για να καλύψουν τα αναπτυξιακά κενά και να αναβαθμίσουν τις υποδομές τους. Ταυτόχρονα αναδύθηκαν φόβοι για νέες μορφές στρατηγικών εξαρτήσεων, την πιθανότητα διάβρωσης των ευρωπαϊκών κανονιστικών προτύπων και την αύξηση της πολιτικής επιρροής του Πεκίνου (Zanardi, 2021; Gurol & Rodriguez, 2022). Ως απάντηση η ΕΕ δεν έμεινε αμέτοχη σε όλο αυτό. Προώθησε την δική της πρωτοβουλία συνδεσιμότητας με την Παγκόσμια Πύλη παράλληλα με την ενίσχυση των ελεγκτικών μηχανισμών στις ξένες επενδύσεις, για να μετριάσει τους κινδύνους σε κρίσιμες υποδομές και την τεχνολογία (Bauerle Danzman & Meunier, 2024, Christiansen & Kirchner, 2023). Στο μέτωπο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των αξιών τα πράγματα παραμένουν αμφιλεγόμενα, με την ΕΕ να προσπαθεί να συμβιβάσει την κανονιστική της ατζέντα με τα οικονομικά της συμφέροντα (Borrell, 2020). Η επιβολή κυρώσεων από την μία σε Κινέζους αξιωματούχους και η απάντηση της Κίνας με αντικυρώσεις, έδειξαν ξεκάθαρα τα όρια της ευρωπαϊκής επιρροής και τον κίνδυνο μια ανεξέλεγκτης κλιμάκωσης που θα μπορούσε να πλήξει σημαντικά την σχέση μεταξύ Ευρώπης-Κίνας (García-Herrero & Vasselier, 2024).

Ο ανταγωνισμός στον τομέα της τεχνολογίας αποτελεί ένα από τα βασικότερα σημεία τριβής στις σχέσεις ΕΕ-Κίνας. Ο ανταγωνισμός για την ψηφιακή κυριαρχία, η ανάπτυξη δικτύων 5G, η ηγεσία στην τεχνητή νοημοσύνη και η ασφάλεια των δεδομένων καθιστούν σαφές πόσο βαθιά και αλληλεξαρτώμενη έχει γίνει η τεχνολογική σχέση των δύο πλευρών (Broeders et al., 2023, Crespi et al., 2021). Ως απάντηση η ΕΕ δεν έμεινε αδρανής. Προώθησε την «ανοιχτή στρατηγική αυτονομία» μία φιλόδοξη στρατηγική που στοχεύει να συνδυάσει την διατήρηση ανοιχτών διαύλων συνεργασίας με την Κίνα, ενισχύοντας την ανθεκτικότητα και την προστασία των ευάλωτων τομέων της ευρωπαϊκής οικονομίας και τεχνολογίας (Broeders et al., 2023, Gehrke, 2022).

Ο πόλεμος στην Ουκρανία, έχει περιπλέξει περαιτέρω το ήδη σύνθετο σκηνικό. Η ΕΕ αναγνωρίζοντας τον κρίσιμο ρόλο της Κίνας στη διεθνή σκηνή, κάλεσε το Πεκίνο αναλάβει πιο ενεργό ρόλο για την επίλυση της σύγκρουσης και να σεβαστεί την κυριαρχία της Ουκρανίας. Αν και το Πεκίνο κρατά μια φαινομενικά ουδέτερη στάση, στην πράξη αποκλίνει από τις ευρωπαϊκές προσδοκίες και ερμηνεύεται ως έμμεση στήριξη στη Ρωσία, ενισχύοντας την εικόνα της ως συστημικού αντιπάλου και αναδεικνύοντας τα βαθιά γεωπολιτικά ρήγματα που διευρύνονται μεταξύ ΕΕ και Κίνας (Ekman, 2024, Chatham House, 2025). Μέσα σε αυτό το περίπλοκο πλαίσιο η ΕΕ αρχίζει να διαμορφώνει μια πιο ρεαλιστική και πολυεπίπεδη προσέγγιση απέναντι στην Κίνα. Η στρατηγική αυτή βασίζεται στη διάκριση ανάμεσα στην ανάγκη για συνεργασία σε παγκόσμια ζητήματα, όπως η κλιματική αλλαγή, η υγεία, η επισιτιστική ασφάλεια και στην αποφασιστικότητα να

προστατεύσει τα ευρωπαϊκά οικονομικά και θεσμικά και τεχνολογικά συμφέροντα και αξίες (García-Herrero, 2024; Christiansen & Kirchner, 2023). Αυτή η νέα προσέγγιση, αντικατοπτρίζεται στα πρόσφατα στρατηγικά έγγραφα της ΕΕ, τα οποία δίνουν έμφαση στην απομείωση κινδύνου, στην διαφοροποίηση των αλυσίδων εφοδιασμού και στην ενίσχυση της συνεργασίας με ομοϊδεάτες εταίρους της περιοχής του Ινδο-Ειρηνικού όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο (Michalski & Parker, 2024; Bauerle Danzman & Meunier, 2024). Στο τέλος της ημέρας η Κίνα, ως αναδύομενος στρατηγικός ανταγωνιστής τοποθετεί την ΕΕ σε δύσκολη θέση, η οποία καλείται να βρει την ισορροπία ανάμεσα στον ανταγωνισμό, όταν χρειάζεται, στην συνεργασία, όταν αυτό είναι εφικτό και στην υπεράσπιση των συμφερόντων και των αξιών της σε ένα παγκόσμιο επίπεδο όπου η αστάθεια και ο ανταγωνισμός είναι το κύριο χαρακτηριστικό του.

4.4 Η Εκλογή του Ντόναλντ Τράμπ και οι Σχέσεις με τις ΗΠΑ

Η διατλαντική σχέση ΕΕ-ΗΠΑ αποτελεί εδώ και πολύ καιρό τον ακρογωνιαίο λίθο της ευρωπαϊκής ασφάλειας και ευημερίας. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια αυξανόμενη αβεβαιότητα σχετικά με την αξιοπιστία και την κατεύθυνση της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ (Baylis et al., 2020; Hill et al., 2023). Η προσέγγιση της κυβέρνησης Trump, η μονομερής στάση της σε ζητήματα που αφορούν την κλιματική αλλαγή έως το Ιράν και η αμφιθυμία απέναντι στο NATO αποκάλυψαν την ευπάθεια της εξάρτησης της Ευρώπης από τις Ηνωμένες Πολιτείες (Biscop, 2022; Haroche, 2023).

Η κυβέρνηση Biden προσπάθησε να αποκαταστήσει τους δεσμούς και να επιβεβαιώσει την δέσμευση των ΗΠΑ για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, αλλά παρόλα αυτά οι αλλαγές στην στρατηγική της, συμπεριλαμβανομένης της στροφής προς την Ασία αλλά και την αυξανόμενη πόλωση στην εσωτερική της πολιτική, έχουν εγείρει ερωτήματα σχετικά με την μακροπρόθεσμη πορεία της συμμαχίας (Alcaro & Dijkstra, 2024; Bindi, 2022). Όλη αυτή η αβεβαιότητα έχει εντείνει τις συζητήσεις σχετικά με την στρατηγική αυτονομία της ΕΕ και την ανάγκη ανάπτυξης ανεξάρτητων δυνατοτήτων στην άμυνα, την τεχνολογία αλλά και σε άλλες κρίσιμες υποδομές (Fiott, 2022; European Parliament, 2022). Η πορεία προς την αυτονομία ωστόσο δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση. Ορισμένα κράτη-μέλη όπως πχ η Γαλλία, στηρίζουν μια ισχυρή αμυντική προοπτική της ΕΕ ενώ άλλα κράτη-μέλη κυρίως της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, παραμένουν αφοσιωμένα στο NATO και έχουν επιφυλακτική στάση απέναντι σε πρωτοβουλίες που ίσως αποδυναμώσουν την αμερικανική εγγύηση ασφάλειας (Biscop, 2022; Håkansson, 2021).

Οι εντάσεις όμως δεν περιορίζονται μόνο στον τομέα της ασφάλειας. Οι διατλαντικές σχέσεις δοκιμάζονται συχνά σε τομείς οικονομίας και τεχνολογίας και οι διαφωνίες για το εμπόριο, την ψηφιακή ρύθμιση και την βιομηχανική πολιτική εντείνουν τις σχέσεις καθώς η ΕΕ επιδιώκει να επιβεβαιώσει την «ρυθμιστική της εξουσία» και να υπερασπιστεί τα συμφέροντά της απέναντι τόσο στον αμερικανικό όσο και στο κινεζικό ανταγωνισμό (Bradford, 2020; Haroche, 2024). Υπό από αυτές τις συνθήκες, η αντιπαλότητα ΗΠΑ-Κίνας έχει φέρει σε δύσκολη θέση την ΕΕ καθώς επιδιώκει την αποφυγή ενός νέου Ψυχρού Πολέμου προστατεύοντας παράλληλα τα δικά της συμφέροντα αλλά και τις αξίες της (Goulard, 2020; Christiansen & Kirchner, 2023). Ο πόλεμος στην Ουκρανία παραδόξως έδωσε άλλη προοπτική αλλά ταυτόχρονα περιέπλεξε την διατλαντική σχέση. Οι ΗΠΑ έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην παροχή στρατιωτικής και μυστικής υποστήριξης στην Ουκρανία και συντόνισαν τις κυρώσεις κατά της Ρωσίας (Council of the European Union, 2024; Bindi, 2022). Ταυτόχρονα, όμως οι διαφωνίες για τον καταμερισμό των βαρών, του κόστους ενέργειας και το τι μέλλει γενέσθαι με την ευρωπαϊκή ασφάλεια δεν άργησαν να βγουν στην επιφάνεια (Alcaro & Dijkstra, 2024, Blockmans, 2022).

Στο μέλλον η ΕΕ καλείται να διαχειριστεί μια δύσκολη εξίσωση. Την αναπροσαρμογή της σχέσης της με τις ΗΠΑ, διατηρώντας την διατλαντική συμμαχία, αλλά και να οικοδομήσει την δυνατότητα να δρα ανεξάρτητα όταν το απαιτούν οι καταστάσεις (Alcaro & Dijkstra, 2024, Fiott, 2022). Αυτό σημαίνει επενδύσεις στην άμυνα, στην τεχνολογία αλλά και μια νέα πολιτική συναίνεση ανάμεσα στα κράτη μέλη για τον ρόλο που επιθυμούν να έχει η ΕΕ στην παγκόσμια σκηνή.

Συνοψίζοντας, η αβεβαιότητα σχετικά με τις δεσμεύσεις των ΗΠΑ δεν αφήνει περιθώρια για εφησυχασμό. Η ΕΕ χρειάζεται να εμβαθύνει στην συνεργασία με την Ουάσιγκτον, όπου αυτό είναι εφικτό αλλά και ταυτόχρονα να προετοιμαστεί σοβαρά ώστε να αναλάβει η ίδια το μερίδιο ευθύνης για την ασφάλεια και την ευημερία των πολιτών της

4.5 Άλλες εξωτερικές προκλήσεις

Η ΕΕ πέρα από των ανταγωνισμό με τις μεγάλες δυνάμεις, καλείται να αντιμετωπίσει μια σειρά προκλήσεων που δοκιμάζουν την ικανότητά της να ηγηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο και στην εσωτερική της συνοχή. Βασικότερες από αυτές είναι η κλιματική αλλαγή και η μετανάστευση, ζητήματα που είναι αλληλένδετα και πολιτικά αμφιλεγόμενα εντός και εκτός της Ένωσης (Buzogany, 2023, Eckert, 2021).

Η κλιματική αλλαγή δεν είναι απλώς μια απειλή αλλά ταυτόχρονα είναι και μια στρατηγική ευκαιρία για την ΕΕ. Το 2019, όταν ξεκίνησε η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, στόχος της Ένωσης είναι να γίνει η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος μέχρι το 2050, χρησιμοποιώντας τόσο την ρυθμιστική της όσο και την οικονομική της ισχύ για να ηγηθεί της παγκόσμιας προσπάθειας απανθρακοποίησης (Buzogany, 2023; Eckert, 2021). Η ισχυρή θέση που έχει χτίσει η ΕΕ στην κλιματική διπλωματία αποτελεί βασικό κομμάτι της κανονιστικής της ισχύος και της δίνει ένα ήπιο προβάδισμα επιρροής στις διεθνείς διαπραγματεύσεις (Bradford, 2020; Bindi, 2022). Όμως η Πράσινη Συμφωνία φέρνει στην επιφάνεια ακόμα μια φορά τα εσωτερικά ρήγματα αλλά και τα εξωτερικά τρωτά σημεία της Ένωσης. Εντός της ΕΕ τα κράτη-μέλη δεν έχουν το ίδιο σημείο εκκίνησης (Maris & Flouros, 2021). Διαφέρουν σημαντικά άλλα ως προς το διαφοροποιημένο ενεργειακό μείγμα, άλλα στις οικονομικές δυνατότητες και άλλα δεν είναι έτοιμα να αντέξουν το κόστος μετάβασης (Herranz-Surrallés, 2024; Buzogany, 2023). Το γεγονός αυτό οφείλεται στην προσπάθεια που καταβάλλεται για απεξάρτηση από τα ρωσικά ορυκτά καύσιμα, που επιταχύνθηκε με τον πόλεμο στην Ουκρανία και επέφερε ανισομερή βάρη μεταξύ των κρατών-μελών και αυτό πυροδότησε την συζήτηση για το πως θα κατανεμηθούν δίκαια τα βάρη και πως θα ενισχυθεί η αλληλεγγύη (Buzogany, 2023, Eckert, 2021).

Στο εξωτερικό, η ΕΕ βρίσκεται αντιμέτωπη με την Κίνα και τις ΗΠΑ, όπου ανταγωνίζονται για τις καθαρές τεχνολογίες και τις πράσινες βιομηχανίες (García-Herrero, 2024, Buzogany, 2023). Μέτρα όπως ο Μηχανισμός Προσαρμογής Συνόρων Άνθρακα (CBAM), έχει προκαλέσει πολλές αντιδράσεις από εταίρους, περιπλέκοντας τις προσπάθειες της ΕΕ να θέσει τα παγκόσμια πρότυπα (Bradford, 2020, Buzogany, 2023). Επίσης, η κλιματική μετάβαση έχει και γεωπολιτικές επιπτώσεις καθώς αναδιαμορφώνει τις παγκόσμιες αγορές ενέργειας, δημιουργεί νέες εξαρτήσεις (πρώτες ύλες) και επηρεάζει τις σχέσεις με βασικούς εταίρους στον Παγκόσμιο Νότο (Hafner & Tagliapietra, 2020, Balfour et al., 2024). Για την ΕΕ το στοίχημα είναι να μπορέσει να διαχειριστεί αυτούς τους κινδύνους διατηρώντας παράλληλα τον ηγετικό της ρόλο. Αυτή θα είναι και η πραγματική δοκιμασία της στρατηγικής της ικανότητας.

Η μετανάστευση εξακολουθεί να διχάζει την πολιτική της ΕΕ και να λειτουργεί ως ανοιχτή πληγή για την εξωτερική της πολιτική. Η προσφυγική κρίση του 2015, αποκάλυψε τις διαφωνίες, για ακόμα μια φορά, των κρατών-μελών. Βάρη που δεν κατανέμονται δίκαια, σύνορα που δεν διαχειρίζονται όλοι με τον ίδιο τρόπο και μια λεπτή γραμμή ανάμεσα στην ανθρωπιστική ευθύνη και την εμμονή με την ασφάλεια (Blockmans & Russack, 2020, Archick, 2021). Έκτοτε, η ΕΕ έχει επιδιώξει να ενισχύσει τους ελέγχους στα εξωτερικά της σύνορα, να αναπτύξει συνεργασίες με τις χώρες διέλευσης και προέλευσης και να

μεταρρυθμίσει το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (Pelizza & Loschi, 2024). Ωστόσο, η εφαρμογή αυτών των πολιτικών παραμένει άنيση και η Ένωση δέχεται σταθερά επικρίσεις για παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα σύνορά της και για την άνοδο του λαϊκισμού (Becker & von Ondarza, 2024). Ταυτόχρονα, εξωτερικοί παράγοντες όπως η Ρωσία και η Λευκορωσία εργαλειοποιούν την μετανάστευση και την μετατρέπουν σε όπλο υβριδικού πολέμου (Broeders et al., 2023; Costa & Barbé, 2023). Όμως, η ικανότητα της ΕΕ να ανταποκρίνεται σε τέτοιου είδους προκλήσεις, σε συνδυασμό με την αποτελεσματική διαχείριση των συνόρων της και τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων παραμένει μια διαδικασία η οποία ακόμα εξελίσσεται.

Άλλες εξωτερικές προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει η ΕΕ υπερβαίνουν σημαντικά τις συχνά αναφερόμενες διαστάσεις της ψηφιακής μετάβασης, της κυβερνοασφάλειας και της ανθεκτικότητας των αλυσίδων εφοδιασμού. Παρότι οι τομείς αυτοί αποτελούν κρίσιμα πεδία πολιτικής δράσης, η πολυπλοκότητα του σύγχρονου διεθνούς περιβάλλοντος, αναδεικνύει ένα ευρύτερο και δυναμικό σύνολο προκλήσεων, το οποίο απαιτεί συνεχή θεσμική προσαρμογή και στρατηγική επαναξιολόγηση (Broeders et al., 2023; Boulet et al., 2022). Η φύση αυτών των προκλήσεων εξελίσσεται παράλληλα με τις γεωπολιτικές, τεχνολογικές και κοινωνικές μεταβολές που διαμορφώνουν το παγκόσμιο σύστημα και απαιτεί συνεχή εγρήγορση και προσαρμογή. Η πανδημία COVID-19 λειτούργησε ως μια κρίσιμη δοκιμασία για την Ένωση, αποκαλύπτοντας όχι μόνο τις αδυναμίες στους τομείς της υγείας και της διαχείρισης κρίσεων, αλλά και τις περιορισμένες δυνατότητες συντονισμένης δράσης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Παράλληλα, η κρίση αυτή ανέδειξε την ανάγκη για πιο συντονισμένη δράση και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών-μελών (Blockmans, 2021; Balfour et al., 2024). Ταυτόχρονα, η εμπειρία της πανδημίας υπογραμμίζει ότι η αποτελεσματική διαχείριση των κρίσεων προϋποθέτει όχι μόνο τεχνικά εργαλεία αλλά και υψηλό βαθμό πολιτικής βούλησης, ευελιξίας και συλλογικής ευθύνης.

Εκτός των εσωτερικών της διαστάσεων, η ΕΕ βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα διεθνές περιβάλλον αυξημένης αβεβαιότητας και ανταγωνισμού στο οποίο αμφισβητούνται ολοένα και περισσότερο οι φιλελεύθερες αξίες και οι θεσμικές αρχές που ιστορικά αποτέλεσαν τον πυρήνα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η φιλοδοξία της ΕΕ να διατηρήσει τον ρόλο της ως υπερασπιστή της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και της διεθνούς νομιμότητας, δοκιμάζεται από την ενίσχυση αυταρχικών καθεστώτων και την επανεμφάνιση λογικών ισχύος στις διεθνείς σχέσεις (Balfour et al., 2024). Η εξέλιξη αυτή περιορίζει το περιθώριο κανονιστικής επιρροής της Ένωσης και καθιστά αναγκαία την αναθεώρηση τόσο των στρατηγικών της προτεραιοτήτων όσο και των διαθέσιμων εργαλείων της εξωτερικής

πολιτικής. Ωστόσο, στο εσωτερικό της ΕΕ παραμένει ανοικτό το ερώτημα κατά πόσο η Ένωση διαθέτει τους θεσμικούς και πολιτικούς μηχανισμούς που απαιτούνται για την διαφύλαξη των θεμελιωδών της αξιών σε συνθήκες πολλαπλών και αλληλοσυνδεόμενων κρίσεων (Biscop, 2022; Hill et al., 2023). Η αντιμετώπιση υγειονομικών απειλών, γεωπολιτικών εντάσεων και ταχύτατων μετασχηματισμών δεν μπορεί να βασιστεί αποκλειστικά σε υφιστάμενα σχήματα πολιτικής, αλλά προϋποθέτει θεσμική καινοτομία, στρατηγική συνοχή και ανανεωμένη δέσμευση των κρατών-μελών στο εγχείρημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Υπό αυτή την έννοια, η ενίσχυση της εσωτερικής συνοχής και η αναβάθμιση της εξωτερικής δράσης της ΕΕ συνιστούν αλληλένδετες διαδικασίες, οι οποίες είναι καθοριστικές για την διατήρηση της αξιοπιστίας και της διεθνούς επιρροής της στο μεταβαλλόμενο παγκόσμιο σύστημα.

Κεφάλαιο 5. Συμπεράσματα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υποστεί τις τελευταίες δεκαετίες σημαντικό μετασχηματισμό, από μια πρωτίστως οικονομική οντότητα σε έναν σύνθετο και πολύπλευρο γεωπολιτικό παράγοντα, αναδεικνύοντας την σημασία της σε ένα διεθνές περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από συνεχείς ανακατατάξεις και αυξανόμενη πολυπολικότητα. Έχει εξελιχθεί σε μια οντότητα με πολλαπλές διαστάσεις, υιοθετώντας μια υβριδική ταυτότητα που συνδυάζει κανονιστική δύναμη, οικονομική επιρροή και αυξανόμενη γεωπολιτική παρουσία. Η πολυεπίπεδη φύση της ΕΕ, της επιτρέπει να επηρεάζει τις διεθνείς εξελίξεις με πολλούς τρόπους, μέσω διπλωματικών πρωτοβουλιών, οικονομικών εργαλείων, θεσμικών μηχανισμών αλλά και μέσω της σταδιακής ενίσχυσης των αμυντικών της δυνατοτήτων.

Παρά τις σημαντικές προόδους που έχουν σημειωθεί τα τελευταία χρόνια, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξακολουθεί να αντιμετωπίζει προκλήσεις ως προς την συνοχή και την αποτελεσματικότητα της εξωτερικής της δράσης. Οι εσωτερικές διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών, περιορίζουν την ικανότητα της Ένωσης να ενεργεί ως μια πραγματικά ενιαία γεωπολιτική δύναμη. Ο διάλογος για τον βαθμό στρατηγικής αυτονομίας που πρέπει να επιδιώκει η ΕΕ παραμένει έντονος, με ορισμένες χώρες να επιθυμούν βαθύτερη ανεξαρτησία από εξωτερικούς παράγοντες, όπως οι ΗΠΑ και άλλες να τονίζουν την σημασία των παραδοσιακών συμμαχιών. Η θεσμική και πολιτική εξέλιξη της ΕΕ, με την υιοθέτηση εργαλείων όπως η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας, η PESCO και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας, καταδεικνύει μια σαφή πρόθεση ενίσχυσης της γεωπολιτικής της βαρύτητας. Η αντίδραση της ΕΕ στην ρωσική εισβολή στην Ουκρανία το 2022 αποτέλεσε σημείο καμπής. Παρά τις διαφωνίες σε επιμέρους ζητήματα, τα κράτη-μέλη επέδειξαν αξιοσημείωτη ενότητα και αποφασιστικότητα, λαμβάνοντας σημαντικές αποφάσεις σε θέματα κυρώσεων, ενίσχυσης της άμυνας και παροχής αλληλεγγύης. Αυτή η ενότητα ανέδειξε ότι υπό την πίεση των εξωτερικών απειλών, η Ένωση μπορεί να κινητοποιηθεί συλλογικά, έστω και με αργή και σταδιακή σύγκλιση.

Η έννοια της στρατηγικής αυτονομίας βρίσκεται πλέον στο επίκεντρο της συζήτησης για το μέλλον της ΕΕ. Η προσπάθεια να μειωθεί η εξάρτηση από τρίτους, είτε πρόκειται για την ενέργεια, την τεχνολογία ή τις αλυσίδες εφοδιασμού, αποτελεί βασικό στόχο. Ωστόσο, αυτή η φιλοδοξία προσκρούει σε αντικειμενικές δυσκολίες. Οι διαφορές στην αντίληψη των απειλών, οι ανισότητες στις αμυντικές δαπάνες και δυνατότητες αλλά και η πολυπλοκότητα των διατλαντικών σχέσεων με τις ΗΠΑ, συχνά δημιουργούν εμπόδια στη διαμόρφωση ενός συνεκτικού στρατηγικού οράματος. Επιπλέον, όταν η ΕΕ καλείται να διαχειριστεί τις

σχέσεις της με άλλες μεγάλες δυνάμεις όπως η Κίνα και η Ρωσία, οι εσωτερικές διαφορές γίνονται ακόμη πιο έντονες, καθιστώντας δυσχερή την χάραξη κοινής πολιτικής.

Η γεωπολιτική διάσταση της ΕΕ δεν περιορίζεται μόνο στην παραδοσιακή ατζέντα της ασφάλειας και της άμυνας. Η Ένωση έχει αναπτύξει ισχυρά εργαλεία επιρροής στον χώρο της οικονομίας, της ψηφιακής τεχνολογίας και της πράσινης ανάπτυξης, εδραιώνοντας τη θέση της ως κανονιστικού ηγέτη σε παγκόσμιο επίπεδο. Μέσω της εμπορικής πολιτικής, της αυστηρής ρυθμιστικής προσέγγισης και της φιλόδοξης Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, η ΕΕ διαμορφώνει πρότυπα και κανόνες που επηρεάζουν τις διεθνείς αγορές και πολιτικές. Παράλληλα όμως, αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις όπως η ενεργειακή ασφάλεια, ο ανταγωνισμός στην τεχνολογία αιχμής, η εξάρτηση από πρώτες ύλες και κρίσιμες τεχνολογίες και οι γεωοικονομικές πιέσεις, οι οποίες απαιτούν συνεχή προσαρμογή και επαγρύπνηση.

Η εσωτερική συνοχή της Ένωσης παραμένει κρίσιμος παράγοντας για την προβολή ισχύος και αξιοπιστίας προς τα έξω. Τα τελευταία χρόνια, η ΕΕ έχει αποδείξει ότι, παρά τις διαφωνίες και τις πολιτικές εντάσεις, διαθέτει μηχανισμούς προσαρμογής και αλληλεγγύης, όπως φάνηκε πρόσφατα με την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19, όσο και στη διαχείριση της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία. Εντούτοις, το χρόνιο ζήτημα της κατανομής βαρών και ευθυνών μεταξύ των κρατών-μελών παραμένει άλυτο, προκαλώντας συχνά εντάσεις και καθυστερήσεις στη λήψη αποφάσεων, ειδικά σε θέματα ασφαλείας και άμυνας.

Απαντώντας στα βασικά ερευνητικά ερωτήματα, επισημαίνεται η ικανότητα της ΕΕ να έχει μια συντονισμένη εξωτερική πολιτική, σε έναν πολυπολικό κόσμο, η οποία υποστηρίζεται από θεσμικούς μηχανισμούς, την διαμόρφωση κοινών στρατηγικών συμφερόντων και την επιχειρησιακή εφαρμογή εργαλείων όπως η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας (ΚΕΠΠΑ) και η Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας (ΚΠΑΑ). Η δημιουργία της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ, του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Ειρήνης και οι συνεχιζόμενες πρωτοβουλίες αμυντικής ολοκλήρωσης δείχνουν μια δέσμευση για ενότητα και οικοδόμηση ικανοτήτων για ανάπτυξη. Ωστόσο, οι επίμονες διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών εξακολουθούν να εμποδίζουν τη δημιουργία πραγματικά ενοποιημένων στρατηγικών, Μηχανισμοί όπως η ειδική πλειοψηφία σε ορισμένους τομείς, η ενισχυμένη συνεργασία και η διαφοροποιημένη ολοκλήρωση έχουν εν μέρει μειώσει αυτά τα εμπόδια, αλλά η απαίτηση για συναίνεση σε βασικές αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής, παραμένει ένας διαρθρωτικός περιορισμός.

Στο εσωτερικό της, η ΕΕ έχει να αντιμετωπίσει ένα σύνθετο μείγμα πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών διαφορών μεταξύ των κρατών-μελών της. Αυτές οι πολιτικές

περιλαμβάνουν διακυμάνσεις στις αμυντικές δαπάνες, διαφορετικές στάσεις στην παρέμβαση και στο ρίσκο καθώς και διαφωνίες για τις αξίες και το κράτος δικαίου. Στο εξωτερικό η Ένωση αντιμετωπίζει ένα πολυπολικό διεθνές σύστημα που χαρακτηρίζεται από την άνοδο της Κίνας, τον επεκτατισμό της Ρωσίας και την απρόβλεπτη στρατηγική των ΗΠΑ, μαζί με διεθνείς προκλήσεις όπως η κλιματική αλλαγή, η μετανάστευση και οι παγκόσμιες κρίσεις υγείας. Η αποτελεσματικότητά της ΕΕ δοκιμάζεται περαιτέρω από την ικανότητά της να ανταποκρίνεται σε υβριδικές απειλές, να προστατεύει την ψηφιακή και οικονομική της κυριαρχία και να διατηρεί μια ανεξάρτητη στρατηγική απέναντι στον ανταγωνισμό από τις μεγάλες δυνάμεις.

Η ΕΕ χρησιμοποιεί ένα ευρύ φάσμα προσεγγίσεων που περιλαμβάνουν την κανονιστική εξουσία, τις εμπορικές πολιτικές, την αναπτυξιακή βοήθεια, την διπλωματική εμπλοκή και τα εργαλεία ασφάλειας και άμυνας. Ένα παράδειγμα είναι η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, που αποδεικνύει τον τρόπο που η Ένωση χρησιμοποιεί τις εσωτερικές της πολιτικές για να επηρεάσει τις εξωτερικές της δράσεις. Όσον αφορά την ασφάλεια η ΕΕ έχει εργαστεί για να βελτιώσει την ικανότητά της να διαχειρίζεται κρίσεις και να επιβάλλει κυρώσεις, όπως έγινε κατά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία αλλά και τις εντάσεις στην Ανατολική Μεσόγειο.

Για να ενισχυθεί η επιρροή της ΕΕ και να διασφαλιστεί η αξιοπιστία της ως αξιόπιστος και αποτελεσματικός παράγοντας, θα πρέπει να επικεντρωθεί στην εσωτερική της ενότητα, να επενδύσει σε κοινές δυνατότητες και να αναπτύξει ευέλικτους μηχανισμούς ώστε να μπορέσουν να προσαρμοστούν στις διαφορετικές προτιμήσεις των κρατών-μελών. Η επένδυση στην άμυνα, την καινοτομία και την πράσινη τεχνολογία είναι απαραίτητη όπως και οι συνεργασίες με περιφερειακούς οργανισμούς. Επίσης, η ΕΕ πρέπει να παραμείνει πρωτοπόρος στην κανονιστική ηγεσία και να προσαρμόζεται στις απαιτητικές συνθήκες της παγκόσμιας πολιτικής, ενισχύοντας την ικανότητά της σε εξωτερικές πιέσεις.

5.1 Περιορισμοί της διατριβής και προτάσεις για μελλοντική χρήση

Η παρούσα διατριβή, επιχείρησε να αναδείξει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση σχετικά με τον ρόλο της ΕΕ ως γεωπολιτικός παράγοντας, ωστόσο υπόκειται σε αρκετούς περιορισμούς. Το ζήτημα του χρόνου και των συγκυριών είναι πάντα παρόν και καθοριστικό όταν προσπαθούμε να κατανοήσουμε τις διεθνείς εξελίξεις. Οι διεθνείς σχέσεις βρίσκονται σε συνεχή ροή, με τις αλλαγές να συμβαίνουν τόσο γρήγορα που συχνά αδυνατούμε να τις παρακολουθήσουμε και να τις ερμηνεύσουμε σε πραγματικό χρόνο. Αυτό το διαπιστώνουμε

καθημερινά μέσα από σημαντικά γεγονότα που διαμορφώνουν το παγκόσμιο σκηνικό. Η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, που συνεχίζει να ανατρέπει τις ισορροπίες που θεωρούσαμε σταθερές, ενώ η δυναμική στις σχέσεις μεταξύ των ΗΠΑ και της Κίνας μεταβάλλεται διαρκώς, επηρεάζοντας όχι μόνο τις δυο υπερδυνάμεις αλλά και ολόκληρο τον πλανήτη. Παράλληλα, η πανδημία άφησε πίσω της κύματα αναταραχής που ακόμη δεν έχουν καταλαγιάσει, φέρνοντας στην επιφάνεια νέες αβεβαιότητες και προκλήσεις.

Τα γεγονότα εξελίσσονται με τέτοια ταχύτητα που τα στοιχεία και οι αναλύσεις συχνά ξεπερνιούνται πριν καν προλάβουν να σταθεροποιηθούν. Η ίδια η πραγματικότητα προβάλλει ως κάτι ρευστό, όπου αυτό που σήμερα θεωρείται βέβαιο, αύριο μπορεί να αμφισβητηθεί ή ακόμα και να ανατραπεί εντελώς. Οι εξελίξεις στο γεωπολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο, μας αναγκάζουν να επανεξετάζουμε συνεχώς τα συμπεράσματα και τις στρατηγικές μας. Αυτή η συνεχής αλλαγή απαιτεί όχι μόνο την ανανέωση των ευρημάτων μας αλλά και μια διαρκή ετοιμότητα να προσαρμοζόμαστε. Η κατανόηση της νέας πραγματικότητας επιβάλλει να διαθέτουμε ευελιξία στη σκέψη και να παρακολουθούμε στενά τις εξελίξεις ώστε οι γνώσεις μας να ανταποκρίνονται σε πραγματικές συνθήκες. Η ανάγκη για ενημέρωση και αναθεώρηση γίνεται έτσι αναπόσπαστο κομμάτι της ανάλυσης καθιστώντας σαφές ότι στην εποχή μας, τίποτα δεν μένει αναλλοίωτο για πολύ.

Λαμβάνοντας υπόψη τους ανωτέρω περιορισμούς, προτείνονται διάφορες κατευθύνσεις για μελλοντική μελέτη.

Έχει αξία να αναλυθεί η γεωπολιτική στρατηγική και η αποτελεσματικότητα της ΕΕ με άλλους σημαντικούς γεωπολιτικούς δρώντες όπως η Κίνα, η Ρωσία, οι ΗΠΑ και με περιφερειακούς οργανισμούς, όπως η MERCOSUR, η ASEAN και η Αφρικανική Ένωση, που θα βοηθήσουν να εντοπίσουμε βέλτιστες πρακτικές και αποκλίσεις στο πως αλληλοεπιδρούν στο διεθνές περιβάλλον. Επίσης, αξίζει να μελετηθεί αναλυτικότερα η διαχείριση κρίσεων της ΕΕ, εστιάζοντας συγκεκριμένα είτε στην Μέση Ανατολή, είτε στην Αφρική είτε στον Ινδο-Ειρηνικό, ώστε να κατανοήσουμε καλύτερα την λειτουργία της εξωτερικής δράσης της Ένωσης, η οποία εξαρτάται συνήθως και από τις εσωτερικές της πολιτικές. οι οποίες καθορίζουν την ατζέντα και πιέζουν, συνήθως αθόρυβα, πίσω από κάθε σημαντική απόφαση της ΕΕ. Άλλο πεδίο για μελλοντική μελέτη είναι η κανονιστική ισχύς της ΕΕ στη διαμόρφωση της παγκόσμιας διακυβέρνησης, είτε πρόκειται για τα ανθρώπινα δικαιώματα είτε για την πολιτική για το κλίμα.

Συνοψίζοντας, η μελλοντική γεωπολιτική θέση της ΕΕ θα κριθεί από τη δυνατότητά της να μετατρέψει την εσωτερική της πολυμορφία σε πηγή ισχύος, να κινηθεί με ευελιξία μεταξύ συνεργασιών και ανταγωνισμών και να επιδείξει στρατηγική διορατικότητα στη διαχείριση

των παγκόσμιων προκλήσεων. Η επιτυχία της θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο θα μπορέσει να υπερβεί τις εσωτερικές αντιφάσεις και να αναδειχθεί σε παγκόσμιο δρώντα που διαμορφώνει τις εξελίξεις και όχι απλώς να τις ακολουθεί. Με όπλα την πολιτική βούληση, την καινοτομία και την συλλογική κινητοποίηση, η ΕΕ μπορεί να διεκδικήσει έναν ουσιαστικό και σταθερό γεωπολιτικό ρόλο στον 21ο αιώνα, διασφαλίζοντας τα συμφέροντα και τις αξίες της σε ένα αβέβαιο και ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον.

Βιβλιογραφία

- Acharya, A., & Buzan, B. (2019). *The making of global international relations*. Cambridge University Press.
- Adriaensen, J., Vanhoonacker, S., & Sarkissian, I. (2025). The effect of geopoliticisation on the EU's polity: exploring institutional power shifts. *Journal of European Public Policy*, 1-25.
- Alcaro, R., & Dijkstra, H. (2024). Re-imagining EU foreign and security policy in a complex and contested world. *The International Spectator*, 59(1), 1-18.
- Anghel, V. (2025). Why the EU is a geopolitical power: wartime enlargement, integration, and reform. *Journal of European Public Policy*, 1-24.
- Archick, K. (2021). The European Union: ongoing challenges and future prospects. *Current Politics and Economics of Europe*, 32(1), 105-150.
- Bajenova, T. (2023). European think tanks as a channel of EU public diplomacy towards transnational publics. *Publics and governance*, 11, 200-212.
- Balfour, R., Ülgen, S., Baroncelli, E., Bornassi, L., Csernaton, R., Goldthau, A., ... & Youngs, R. (2024). *Geopolitics and Economic Statecraft in the European Union*. Carnegie Endowment for International Peace.
- Barbé, E., & Morillas, P. (2019). The EU global strategy: the dynamics of a more politicized and politically integrated foreign policy. *Cambridge review of international affairs*, 32(6), 753-770.
- Barnard, C., & Peers, S. (Eds.). (2023). *European union law*. Oxford University Press.
- Bauerle Danzman, S., & Meunier, S. (2024). The EU's geoeconomic turn: from policy laggard to institutional innovator. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 62(4), 1097-1115.
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (Eds.). (2020). *The globalization of world politics: An introduction to international relations*. Oxford university press, USA.
- Becker, M., & von Ondarza, N. (2024). Geostrategy from the far right: How Eurosceptic and far-right parties are positioning themselves in foreign and security policy (No. 8/2024). SWP Comment.
- Bekkevold, J. I. (2023). No, the world is not multipolar. *Foreign policy*.
- Billon-Galland, A., & Thomson, A. (2022). European strategic autonomy: stop talking, start planning. European Leadership Network.
- Bindi, F. (2022). European Union foreign policy: A historical overview. In *The Foreign Policy of the EU: Assessing Europe's Role in the World*. Brookings Press

- Biscop, S. (2020). European Defence and PESCO: Don't waste the chance. *EU IDEA policy papers, 1*.
- Biscop, S. (2022). EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics. Egmont Institute.
- Biscop, S. (2022). Geopolitics with European characteristics: An essay on pragmatic idealism, equality, and strategy. Egmont Institute.
- Blockmans, S. & Russack, S. (2020). "Differentiated Integration and the Future of Europe". CEPS.
- Blockmans, S. (2021). PESCO's microcosm of differentiated integration. In *The evolving nature of eu external relations law* (pp. 163-176). The Hague: TMC Asser Press.
- Blockmans, S. (2022). "The EU's Response to Russia's War against Ukraine". CEPS Policy Contribution.
- Blockmans, S. (2025). Europe's Defence Trilemma [pre-publication]. *European Foreign Affairs Review, 30*(2 [pre-publication]).
- Blockmans, S., & Crosson, D. M. (2021). PESCO: A force for positive integration in EU defence. *European Foreign Affairs Review, 26*(Special).
- Blockmans, S., & Crosson, D. M. (2022). PESCO: A formula for positive integration in European defence. In *The Routledge handbook of differentiation in the European Union* (pp. 370-390). Routledge.
- Borell, J. (2022). The birth of geopolitical Europe: In conversation with Josep Borrell. European Council on Foreign Relations. https://www.eeas.europa.eu/eeas/birth-geopolitical-europe-conversation-josep-borrell-0_en
- Borrell, J. (2020). Embracing Europe's Power. Project Syndicate, 1–3.
- Borrell, J. (2022). Europe in the Interregnum: Our geopolitical awakening after Ukraine. EEAS. https://www.eeas.europa.eu/eeas/europe-interregnum-our-geopolitical-awakening-after-ukraine_en
- Boulet, G., Reiterer, M. & Pardo, R.P. (2022) Cybersecurity Policy in the EU and South Korea from Consultation to Action: Theoretical and Comparative Perspectives. Palgrave Macmillan, Cham, Switzerland.
- Bradford, A. (2020). The Brussels effect: How the European Union rules the world. Oxford University Press.
- Braun, M., Metodieva, A., Halás, M., Šitera, D., & Laryš, M. (2024). The future of EU enlargement in a geopolitical perspective. Policy Paper, Institute of International Relations Prague. <https://www.iir.cz/en/the-future-of-eu-enlargement-in-a-geopolitical-perspective-1>

- Broeders, D., Cristiano, F., & Kaminska, M. (2023). In search of digital sovereignty and strategic autonomy: Normative power Europe to the test of its geopolitical ambitions. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 61(5), 1261-1280.
- Bruegel (2023). "Updating the EU strategy on China: co-existence while derisking through partnerships". Policy Brief.
- Buonanno, L., & Nugent, N. (2020). *Policies and policy processes of the European Union*. Bloomsbury Publishing
- Buzogany, A. (2023). The EU's Green Deal as a Geopolitical Strategy. *European Politics and Society*, 24(1), 112-129.
- Buzogány, A., Parks, L., & Torney, D. (2025). Democracy and the European Green Deal. *Journal of European Integration*, 47(2), 135-154.
- Cafruny, A., Fouskas, V. K., Mallinson, W. D., & Voynitsky, A. (2023). Ukraine, multipolarity and the crisis of grand strategies. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 25(1), 1-21.
- Chalmers, D., Davies, G., Monti, G., & Heyvaert, V. (2024). *European Union law: text and materials*. Cambridge university press.
- Charles, S. (2023). The Role of Soft Power in International Relations. *International Journal of Political Science Studies*, 1(1), 25-35.
- Chatham House (2025). "Europe must take the gamble and engage with China on Ukraine". Analysis.
- Chatterjee, S., & Kumar, A. (2024). Geoeconomics, geopolitics, and the contemporary international order: Some reflections. In *Global political economy, geopolitics and international security: The world in permacrisis* (pp. 35-53). Singapore: Springer Nature Singapore.
- Christakis, T. (2020). 'European Digital Sovereignty': Successfully Navigating Between the 'Brussels Effect' and Europe's Quest for Strategic Autonomy. Available at SSRN 3748098.
- Christiansen, T. & Kirchner, E. (2023). "Updating the EU strategy on China: co-existence while derisking through partnerships". Bruegel Policy Brief.
- Christiansen, T. (2023). "European Integration and the Ukraine Crisis". *Journal of European Integration*.
- Cini, M., & Borragán, N. P. S. (2022). *European union politics*. oxford university press.
- Costa, O., & Barbé, E. (2023). A moving target. EU actorness and the Russian invasion of Ukraine. *Journal of European integration*, 45(3), 431-446.
- Cottey, A. (2025). *Security in 21st century Europe*. Bloomsbury Publishing.

- Crespi, F., Caravella, S., Menghini, M., & Salvatori, C. (2021). European technological sovereignty: an emerging framework for policy strategy. *Intereconomics*, 56(6), 348-354.
- Dabrowski, M. (2024). The European Union's Geopolitical Ambitions: Enlargement, Neighbourhood and Necessary Institutional Changes. *Intereconomics*, 59(6), 327-331.
- Dandashly, A., Dijkstra, H., Marafona, M., Noutcheva, G., & Paikin, Z. (2021). Multipolarity and EU Foreign and Security Policy: Divergent Approaches to Conflict and Crisis Response.
- Duarte, P. A., & Ferreira-Pereira, L. C. (2022). The soft power of China and the European Union in the context of the Belt and Road Initiative and global strategy. *Journal of Contemporary European Studies*, 30(4), 593-607.
- Eckert, S. (2021). The European green deal and the EU's regulatory power in times of crisis. *J. Common Mkt. Stud.*, 59, 81.
- Ekman, A. (2024). "End of an Era? EU-China Relations in the Light of Russia's War against Ukraine". *Diálogo Político*.
- Engberg, K. (2021). A European defence union by 2025? Work in progress. Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps).
- Fanoulis, E., & Revelas, K. (2023). The conceptual dimensions of EU public diplomacy. *Journal of Contemporary European Studies*, 31(1), 50-62.
- Fathi, K. (2024) The Belt and Road Initiative: Strategic Orientations for the EU. *Zeitschrift für Außen-und Sicherheitspolitik*, pp. 39-50.
- Ferrazzini, A. (2025). Quantum, Diplomacy, and Geopolitics: Strategic imperatives for defence and security in the emerging quantum era. *Available at SSRN 5886943*.
- Fiott, D. (2022). Strategic Autonomy: Towards 'European Sovereignty' in Defence? *European Union Institute for Security Studies (EUISS)*, 1-5.
- Fiott, D. (2023). In every crisis an opportunity? European Union integration in defence and the War on Ukraine. *Journal of European integration*, 45(3), 447-462.
- Fiott, D. (2025). The three images of EU strategic autonomy: perspectives on wedging, binding and hedging. *Journal of European Integration*, 47(6), 825-842.
- García Herrero, A., & Vasselier, A. (2024). Updating the EU strategy on China: Co-existence while derisking through partnerships (No. 27/2024). *Bruegel Policy Brief*.
- Gehrke, T. (2022). EU open strategic autonomy and the trappings of geoeconomics. *European Foreign Affairs Review*, 27(Special).
- Genini, D. (2025). How the war in Ukraine has transformed the EU's Common Foreign and Security Policy. *Yearbook of European Law*, yeaf003.

- Goldthau, A., & Sitter, N. (2021). Power, authority and security: the EU's Russian gas dilemma. In *Renegotiating Authority in EU Energy and Climate Policy* (pp. 107-123). Routledge.
- Goulard, S. (2020). The impact of the US–China trade war on the European Union. *Global Journal of Emerging Market Economies*, 12(1), 56-68.
- Gstöhl, S. (2024). "How the war in Ukraine has transformed the EU's Common Foreign and Security Policy". *Yearbook of European Law*.
- Guro, J., & Rodríguez, F. (2022). “Contingent power extension” and regional (dis) integration: China’s Belt and Road Initiative and its consequences for the EU. *Asia Europe Journal*, 20(4), 441-456.
- Hafner, M., & Tagliapietra, S. (2020). The geopolitics of the global energy transition (p. 381). Springer Nature.
- Håkansson, C. (2021). The European Commission’s new role in EU security and defence cooperation: the case of the European Defence Fund. *European Security*, 30(4), 589-608.
- Haroche, P. (2023). A ‘geopolitical commission’: supranationalism meets global power competition. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 61(4), 970-987.
- Haroche, P. (2024). Geoeconomic power Europe: When global power competition drives EU integration. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 62(4), 938-954.
- Hedling, E. (2022). The European External Action Service: a melting pot of EU foreign policy practice. *The everyday making of EU foreign and security policy*, 96-112.
- Helwig, N., & Sinkkonen, V. (2022). Strategic autonomy and the EU as a global actor: The evolution, debate and theory of a contested term. *European foreign affairs review*, 27(Special).
- Herranz-Surrallés, A., Damro, C., & Eckert, S. (2024). The geoeconomic turn of the single European market? Conceptual challenges and empirical trends. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 62(4), 919-937.
- Hill, C., Smith, M., & Vanhoonacker, S. (Eds.). (2023). *International relations and the European Union*. Oxford University Press.
- Hix, S., & Høyland, B. (2022). *The political system of the European Union*. Bloomsbury Publishing.
- Howorth, J. (2020). EU–NATO cooperation: the key to Europe’s security future. *EU-NATO Relations*, 152-157.
- Johansson-Nogués, E., & Leso, F. (2025). Geopolitical EU? The EU's wartime assistance to Ukraine. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 63(1), 127-142.

- Kassab, H. S. (2022). *Globalization, multipolarity and great power competition*. Routledge.
- Keukeleire, S. & Delreux, T. (2022). *The Foreign Policy of the European Union*. 3rd edition. London: Palgrave Macmillan.
- Laursen, F., & Vanhoonacker, S. (Eds.). (2023). *The intergovernmental conference on political union: institutional reforms, new policies and international identity of the European Community*. Brill.
- Lecocq, S., & Keukeleire, S. (2023). Critical and problem-solving perspectives on decentring EU External Action Studies. *Journal of Contemporary European Research*, 19(2).
- Leonard, M., Pisani-Ferry, J., Shapiro, J., Tagliapietra, S., & Wolff, G. B. (2021). The geopolitics of the European green deal (No. 04/2021). Bruegel policy contribution.
- Li, F., Yang, C., Li, Z., & Failler, P. (2021). Does Geopolitics Have an Impact on Energy Trade? Empirical Research on Emerging Countries. arXiv preprint arXiv:2105.11077v1, 2–8. <https://arxiv.org/pdf/2105.11077v1>
- Ling, J. (2025). The EU's Perception of Multipolarity and China-EU Multilateral Cooperation. *China Int'l Stud.*, 111, 102.
- Lloyd, M., & Dixon, C. (2022). A future multipolar world. *Global Policy*, 13(5), 818-827.
- Majidi, M. R., & Nooralivand, Y. (2025). Obstacles and Challenges to the Realization of the European Union's Common Foreign and Security Policy. *International Organization*, 3(1), 1-26.
- Maris, G. (2020). National sovereignty, European integration and domination in the eurozone. *European Review*, 28(2), 225-237.
- Maris, G., & Flouros, F. (2021). The green deal, national energy and climate plans in Europe: Member States' compliance and strategies. *Administrative Sciences*, 11(3), 75.
- Meijer, H., & Brooks, S. G. (2021). Illusions of autonomy: Why Europe cannot provide for its security if the United States pulls back. *International security*, 45(4), 7-43.
- Menon, A. (2022). The Geopolitics of the European Union: Navigating a New Era. *International Affairs*, 98(4), 843-860.
- Michalski, A., & Parker, C. F. (2024). The EU's evolving leadership role in an age of geopolitics: Beyond normative and market power in the Indo-Pacific. *European Journal of International Security*, 9(2), 263-280.
- Ortiz, A., & Rodrigo, T. (2025). Geopolitics, Geoeconomics and Risk: A Machine Learning Approach. arXiv preprint arXiv:2510.12416.

- Otjes, S., van der Veer, H., & Wagner, W. (2023). Party ideologies and European foreign policy. Examining the transnational foreign policy space. *Journal of European Public Policy*, 30(9), 1793-1819.
- Pelizza, A., & Loschi, C. (2024). Telling 'more complex stories' of European integration: how a sociotechnical perspective can help explain administrative continuity in the Common European Asylum System. *Journal of European Public Policy*, 31(9), 2534-2555.
- Raik, K., Blockmans, S., Osypchuk, A., & Suslov, A. (2024). EU policy towards Ukraine: Entering geopolitical competition over European order. *The International Spectator*, 59(1), 39-58.
- Reis, S. (2025). AI Workers, Geopolitics, and Algorithmic Collective Action. arXiv preprint arXiv:2511.17331.
- Riddervold, M., & Rieker, P. (2024). Finally coming of age? EU foreign and security policy after Ukraine. *European security*, 33(3), 497-516.
- Salamatian, L., Douzet, F., Limonier, K., & Salamatian, K. (2019). The geopolitics behind the routes data travels: a case study of Iran. arXiv preprint arXiv:1911.07723v2, 1–13. <https://arxiv.org/pdf/1911.07723v2>
- Schmitz, L., & Seidl, T. (2023). As open as possible, as autonomous as necessary: Understanding the rise of open strategic autonomy in EU trade policy. *JCMS: journal of common market studies*, 61(3), 834-852.
- Staab, A. (2021). *The European Union explained: institutions, actors, global impact*. Indiana University Press.
- Whisker, J. B., & Spiker, K. R. (2022). Theories of Geopolitics. *Political Science and History, NOVA*.
- Zanardi, C. (2021). Europe and the Belt & Road Initiative (BRI): Infrastructure and Connectivity. In *Europe in an Era of Growing Sino-American Competition* (pp. 155-169). Routledge.
- Zhou, & Esteban, (2020) "Beyond balancing: China's approach towards the Belt and Road Initiative." In *China's new global strategy*, pp. 36-50. Routledge, 2020.
- Zielonka, J. (Ed.). (2023). *Paradoxes of European foreign policy*. BRILL.

Websites

https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

<https://ec-europa-eu.libguides.com/security-and-defence/think-tank-reports/selected>

<https://merics.org/en>

<https://www.bruegel.org/>

<https://www.ceps.eu/>

<https://www.chathamhouse.org/topics/defence-and-security>

<https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/strategic-agenda-2024-2029/#:~:text=In%20the%20face%20of%20unprecedented,objective%20of%20peace%20and%20prosperity.&text=In%20the%20face%20of%20a,a%20prosperous%20and%20competitive%20Europe>

https://www.eeas.europa.eu/eeas/birth-geopolitical-europe-conversation-josep-borrell-0_en

https://www.eeas.europa.eu/eeas/europe-interregnum-our-geopolitical-awakening-after-ukraine_en

https://www.eeas.europa.eu/eeas/europe-interregnum-our-geopolitical-awakening-after-ukraine_en

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2022\)733589](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2022)733589)

[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)747122](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)747122)

<https://www.isdp.eu/>